

ทฤษฎีและแนวความคิดในเรื่องการรับฟังพยานผู้ชำนาญการพิเศษ

1. การรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญา

เนื่องจากในการดำเนินคดีอาญาใช้ "หลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz) กล่าวคือ ถือว่าเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานและศาลที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงในเรื่องที่กล่าวหา และในการนี้เจ้าพนักงานและศาลมีอำนาจหน้าที่ค้นหาความจริงโดยไม่มีข้อผูกมัดใด ๆ* จึงต้องพิสูจน์ด้วยพยานหลักฐานเสมอ และการรับฟังพยานหลักฐาน ไม่ใช่ศาลจะต้องรับฟังพยานหลักฐานได้ทุกอย่างที่คู่ความเสนอเข้ามา โดยทั่วไปศาลจะรับฟังพยานหลักฐานที่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทซึ่งในทางคดีอาญาก็หมายถึง พยานหลักฐานซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยกระทำผิดจริง เพราะหากยอมให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานที่เสนอมาทั้งหมดแล้วจะเกิดความล่าช้าในการพิจารณาคดี ไม่เป็นการตอบสนองเจตนารมณ์ของกฎหมายและสังคม ซึ่งต้องการลดใช้ความเสียหายและลงโทษผู้กระทำความผิด อันเป็นประโยชน์สูงสุดที่ก่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ดังคำกล่าวที่ว่าความล่าช้าเป็นการปฏิเสธความยุติธรรม (Justice delay is denial justice)

ในเบื้องต้นก่อนที่จะได้ศึกษาเรื่องพยานผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญา จะได้ศึกษาเสียก่อนว่า แนวความคิดพื้นฐานในการรับฟังพยานหลักฐานนั้นมีวัตถุประสงค์อย่างไร ได้เกิดแนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานและคุณค่าของพยานหลักฐานอย่างไรบ้าง และการรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไปมีหลักเกณฑ์อย่างไร

* ส่วนในคดีแพ่ง คู่ความเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงที่จะนำมาตีแผ่ในศาลรวมทั้งกำหนดข้อเท็จจริงที่จะต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐานหลักในการดำเนินคดีแพ่งจึงเป็น "หลักความตกลง (Verhandlungsmaxime)"

ทั้งนี้เพื่อจะได้มีแนวความคิดพื้นฐานของการรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไป อันจะนำไปสู่การศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องของการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานผู้ชำนาญการพิเศษได้ดียิ่งขึ้นต่อไป โดยได้จำแนกหัวข้อพิจารณาไว้ดังนี้

- 1.1 วัตถุประสงค์ในการรับฟังพยานหลักฐาน
- 1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐาน
- 1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของพยานหลักฐาน
- 1.4 หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไป

ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวความคิดในการรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไป ดังกล่าวข้างต้นนี้ จะได้ทำการศึกษาและกล่าวถึงแต่พอสังเขป เท่าที่จะเป็นประโยชน์ให้เกิดความเข้าใจ ต่อการศึกษาเรื่องของพยานผู้ชำนาญการพิเศษ ในคดีอาญาดีขึ้น

1.1 วัตถุประสงค์ในการรับฟังพยานหลักฐาน

ในการพิจารณาคดีโดยศาลไม่ว่าในคดีแพ่งที่จะวินิจฉัยว่าจำเลยได้โต้แย้งสิทธิของโจทก์อันเป็นการกระทำผิดหน้าที่ของตนหรือไม่ หรือในคดีอาญาที่จะวินิจฉัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ร้องหรือไม่ จำเป็นที่จะต้องได้ข้อเท็จจริงที่จะใช้ประกอบในการวินิจฉัยเสียก่อน ดังนั้นในการรับฟังข้อเท็จจริงที่จะเป็นพยานหลักฐานเพื่อใช้ประกอบการวินิจฉัยดังกล่าว จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงให้ได้ใกล้เคียงที่สุด เท่าที่วิธีดำเนินการพิจารณาคดีในศาลยุติธรรมของประเทศที่เจริญแล้วพอจะหาได้ ซึ่งในการค้นหาความจริงจากข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่จะใช้ประกอบในการวินิจฉัยนี้ ศาลของประเทศต่าง ๆ ย่อมดำเนินการตามกฎหมายวิธีพิจารณาความ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่ว่าด้วยพยานหลักฐานตามระบบที่ประเทศของตนใช้อยู่ โดยหลักการค้นหาความจริงในลักษณะของกฎหมายว่า พยานหลักฐานนั้นมีที่มาเป็น 2 ระบบ กล่าวคือ ระบบกล่าวหา (Accu-

satorial system) เป็นระบบที่มีบุคคลคนหนึ่ง ได้แก่ ผู้เสียหาย นำเรื่องราวมาฟ้องร้องกล่าวหาบุคคลอีกคนหนึ่งต่อผู้มีอำนาจ เพื่อให้ผู้มีอำนาจนั้นชำระความให้แก่ตนวิธีการชำระความนั้นแต่เดิมก็มีวิธีต่าง ๆ กัน เช่น วิธี Trial by ordeal เป็นวิธีให้พิสูจน์โดยวิธีดำน้ำบ้าง ลุยไฟบ้าง หรือวิธี Trial by battle อันเป็นการให้ต่อสู้กันด้วยหอกด้วยดาบบ้าง บางครั้งก็แทรกด้วยการบวงสรวงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อให้คลันดาลให้แพ้ชนะกัน เป็นการให้พระเจ้าเข้ามาช่วยเป็นผู้ตัดสินที่เรียกว่า Judgment of God เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ผู้ชำระความจึงต้องตั้งตัวเป็นคนกลางจริง ๆ คอยควบคุมดูแลไม่ให้มีการได้เปรียบเสียเปรียบกัน เช่น อาวุธที่ใช้ หรือก่อนถึงวันต่อสู้ก็อาจให้มีการควบคุมตัวทั้งจำเลยและผู้เสียหายไว้ด้วย วิธีการต่าง ๆ ดังว่านี้เราจะเห็นได้ว่าเหมาะสำหรับสังคมล้าหลัง ที่คนในสังคมยังไม่มี การเรียนรู้พอที่จะค้นหาความจริงจากปรากฏการณ์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งอาศัยความรู้ที่ได้จากการลองผิดลองถูก เรียกว่า Trial and errors กล่าวคือ เป็นการทดลองหรือจากการสังเกตปรากฏการณ์ต่าง ๆ จนเป็นที่แน่นอนต่อมาเมื่อวิธีการชำระคดีได้กลายมาเป็นการนำพยานหลักฐาน มาพิสูจน์ต่อผู้มีอำนาจชำระความ หลักเกณฑ์ในการที่จะนำพยานอย่างไรมาพิสูจน์ได้หรือไม่ตามระบบนี้จึงเป็นไปโดยเคร่งครัด เพื่อมิให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้เปรียบหรือเสียเปรียบแก่กัน ผู้ชำระความตั้งตนเป็นกลางคอยดูแลให้ทั้ง 2 ฝ่ายได้ดำเนินคดีของตนไปตามกฎเกณฑ์ที่วางขึ้นไว้โดยเคร่งครัด ระบบกล่าวหานี้คู่ความจะเป็นผู้เสนอพยานหลักฐานของตนต่อศาล และศาลจะตัดสินคดีไปตามหลักฐานเท่าที่คู่ความนำเสนอ (Principle presentation)¹ ศาลแทบไม่ถามพยานบุคคลที่มีมาอยู่ต่อหน้าเลย คือจะถามเฉพาะเมื่อคำตอบของพยานที่ตอบโจทก์หรือจำเลยไม่เป็นที่ชัดเจน หรือไม่เป็นที่เข้าใจ ศาลจะไม่ถามเพื่อค้นหาความจริงจากพยานบุคคลที่มีมาอยู่ต่อหน้ามากไป

¹ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ: แสงสุทธิการพิมพ์, 2510), หน้า 1-2.

กว่านั้น² กล่าวคือ ศาลจะไม่ถามเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงเพิ่มขึ้น ระบบกล่าวหา
 ฐานใช้อยู่ในประเทศอังกฤษและประเทศที่รับเอาระบบของอังกฤษไปใช้ ตัวอย่าง
 ของระบบนี้ เช่น การให้สิทธิคู่ความเท่าเทียมกันในการเสนอพยานหลักฐาน การ
 นำสืบพยานหลักฐานจะต้องกระทำโดยเปิดเผย (Confrontation) เป็นต้น

ส่วนที่มาของการค้นหาความจริง ในลักษณะของกฎหมายว่าด้วยพยานหลักฐาน
 อีกระบบหนึ่งก็คือ ระบบไต่สวน (Inquisitorial system) แต่เดิมประเทศ
 ต่าง ๆ ในภาคพื้นยุโรปเคยใช้วิธีพิจารณาความในระบบกล่าวหามาก่อน เพราะการ
 พิสูจน์โดยให้ดำเนินา ลุยไฟ ต่อสู้กัน หรือบวงสรวงสาบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นระบบ
 แรกที่ใช้กันอยู่ในสังคมมนุษย์ทุกแห่งทุกหนในสมัยแรก ๆ ต่อมาเมื่อศาสนาคริสต์ได้
 เผยแพร่ไปทั่วยุโรปประเทศต่าง ๆ ในยุโรปยกเว้นอังกฤษ จึงได้นำเอาวิธีการ
 ชำระความของศาสนาคริสต์มาใช้ โดยเมื่อผู้มีอำนาจปกครองดูแลทางศาสนาได้
 ทราบว่าบุคคลผู้เป็นสมาชิกในสมาคมของตนกระทำการอันมิชอบ เช่น การเป็นชู้กัน
 การประพฤตินอกกริตนอกศาสนา ซึ่งจะมีผู้มากล่าวหาฟ้องร้องหรือไม่ก็ได้ ผู้ที่ปกครอง
 ก็ต้องชวนขวยค้นหาให้รู้ข้อเท็จจริงให้จงได้ การพิสูจน์พยานหลักฐานของระบบ
 ไต่สวนจึงไม่มีใครมีหลักเกณฑ์เคร่งครัดตั้งเช่นระบบกล่าวหา เพราะมุ่งหวังเอาผล
 ที่จะได้รู้ถึงความเท็จและจริงมากกว่า³ จึงอาจมีการทรมานจำเลยด้วยวิธีต่าง ๆ
 เพื่อให้จำเลยรับสารภาพ ผู้เสียหายและจำเลยอาจไม่มีการเผชิญหน้ากัน
 (Confrontation) ต่อหน้าศาล คือการพิจารณาอาจทำลับหลังจำเลย การฟ้อง
 ร้องกล่าวโทษไม่จำเป็นต้องเริ่มขึ้นจากเอกชนซึ่งเป็นผู้เสียหาย มีการคัดเลือกตุลาการ
 ผู้ชำระความจากผู้ศึกษากฎหมายไม่ใช่สามัญชนมาเป็นจюри (Jury) ทำหน้าที่วินิจฉัย
 ข้อเท็จจริง (Judges of facts) อย่างในระบบกล่าวหา ผู้พิพากษาในระบบ
 ไต่สวนนี้จะได้รับการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมือง ให้เป็นเจ้าพนักงานใน

²E.J. Cohn, Manual of German law, Vol II (n.p.:
 1971), pp. 174.

³ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 2-3.

การยุติธรรม ทำหน้าที่แทนผู้มีอำนาจปกครองบ้านเมืองในการชำระความ การค้นหาความจริงของศาลไม่จำกัดอยู่เพียงพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำมาสู่ศาล เพื่อค้นหาความจริงต่าง ๆ เองตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้⁴ อันเป็นไปตามหลักที่เรียกว่า การค้นหาความจริงโดยศาล (Principle of judicial investigation)⁵ ตัวอย่างของระบบนี้ เช่น ให้ศาลมีอำนาจค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงได้อย่าง กว้างขวาง เป็นต้น

แต่อย่างไรก็ดี ระบบทั้งสองดังกล่าวนี้เป็นวิธีของศาลที่มีมาตั้งแต่อดีต เป็นเวลานาน แต่ละระบบจึงมีการพัฒนาวิธีการค้นหาความจริงของตนมาเป็นลำดับ และมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขจุดบกพร่องของแต่ละระบบมาโดยตลอด จนถึงปัจจุบันจะ เห็นได้ว่าระบบทั้งสองต่างก็คลี่คลายเข้าหากัน ส่งผลให้หลักกฎหมายของประเทศ ต่าง ๆ ไม่ว่าจะประเทศที่ใช้ระบบกล่าวหา หรือประเทศที่ใช้ระบบไต่สวนมีความใกล้เคียงกันมาก ซึ่งประเทศต่าง ๆ มีแนวโน้มที่จะนำข้อดีของทั้งสองระบบ มารวมกันสร้างเป็นกฎเกณฑ์ในทางพยานหลักฐานขึ้นใหม่ คือระบบผสม (The mixed system) ซึ่งศาสตราจารย์ Francies Garrand นักกฎหมายชาวฝรั่งเศสกล่าวว่า กฎหมายวิธีพิจารณาความของแทบทุกชาติจะเริ่มด้วยระบบกล่าวหาก่อน แล้วต่อ มาส่วนมากจะวิวัฒนาการไปสู่ระบบไต่สวน ฝรั่งเศสได้นำส่วนดีของทั้งสองระบบมา ผสานเข้าด้วยกันเป็นระบบผสมในปี ค.ศ. 1808 หลังจากนั้นประเทศอื่น ๆ ใน ยุโรปจึงได้เจริญรอยตาม⁶ ทั้งนี้ก็เพื่อให้การค้นหาความจริงหรือข้อเท็จจริงดังกล่าว

⁴F. Garrand, "Franch criminal procedure," in History of continental criminal procedure (n.p., 1968), pp. 8-9.

⁵ชวลิต โสภณวัต, "กฎหมายลักษณะพยานของไทยเป็นกฎหมายในระบบ กล่าวหาจริงหรือ," ศิลปวัฒนธรรม 28 (พฤศจิกายน-ธันวาคม, 2524), หน้า 39.

⁶เข็มชัย ชุติวงศ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จรัญสนิทวงศ์, 2527), หน้า 5.

เป็นพยานหลักฐานที่ดีและถูกต้องที่สุดตาม "กฎแห่งพยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence rule)"

ดังนั้นในการรับฟังพยานหลักฐานของระบบผสมนี้ จึงต้องพิจารณาด้วยว่า เรื่องใดที่เป็นข้อดีซึ่งเอามาจากระบบกล่าวหา การตีความก็ต้องเอาหลักการของระบบกล่าวหาในเรื่องนั้นมาใช้ และในทำนองเดียวกันถ้าเรื่องใดเอามาจากระบบไต่ส่วนแล้ว ในเรื่องนั้นจะตีความและปฏิบัติตามวิธีของระบบกล่าวหาย่อมเป็นการไม่ถูกต้อง จึงต้องตีความและปฏิบัติตามวิธีของระบบไต่ส่วนด้วย อันจะเป็นประโยชน์ในการตีความและใช้บังคับกฎหมายได้อย่างถูกต้องที่สุด

จากข้อความข้างต้นเห็นได้ว่า การค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงให้ได้ ใกล้เคียงที่สุดนั้นได้นำเอาหลักการของระบบไต่ส่วนมาใช้ กล่าวคือให้ศาลมีอำนาจค้นหาความจริงได้อย่างกว้างขวาง (Principle of judicial investigation) ไม่จำกัดเฉพาะจากพยานหลักฐานเท่าที่คู่ความนำสืบ และเป็นหน้าที่อันสำคัญของศาลยุติธรรมที่จะค้นหาความจริง ไม่ใช่เพียงแต่คอยวินิจฉัยว่าคู่ความฝ่ายใดนำพยานหลักฐานมาสืบได้ดีกว่ากันเท่านั้น ซึ่งทำให้คำพิพากษาของศาลมีผลใกล้เคียงกับความเป็นจริงได้มากกว่าระบบกล่าวหา⁷ เพื่อเป็นการยังความจริงให้ปรากฏและยังความยุติธรรมให้เกิดขึ้น โดยความยุติธรรมที่ได้จากการค้นหาความจริง และตั้งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงโดยละเอียดทุกแง่ทุกมุม อย่างมีเหตุผลเช่นนี้ของศาลย่อมทำให้ความยุติธรรมตามกฎหมาย หรือคำพิพากษาของศาลสอดคล้องกับความยุติธรรมตามความเป็นจริงได้อย่างถูกต้องที่สุด

⁷ โอสถ โกศิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศ ในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ: ไทยเชชม, 2517), หน้า 3.

1.2 แนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐาน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่า การรับฟังพยานหลักฐานมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือต้องการค้นหาความจริง หรือข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับประเด็นข้อโต้แย้ง หรือพิสูจน์ความผิดของจำเลยในคดีอาญาให้ได้มากที่สุด และใกล้เคียงความจริงมากที่สุดและเมื่อกล่าวถึง "พยานหลักฐาน" (Evidence) ส่วนใหญ่เราจะให้ความสำคัญต่อการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพยาน (Law of evidence) แต่เพียงการศึกษาพยานหลักฐานเฉพาะในแง่กฎหมายเท่านั้น ซึ่งที่จริงแล้วการศึกษาในลักษณะดังกล่าวมิได้ให้ความจริงที่แท้จริงแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะความจริง (Fact) กับกฎหมาย (Law) นั้นแตกต่างกัน ฉะนั้นการศึกษาเรื่องพยานหลักฐานจริง ๆ แล้วเป็นเรื่องของความจริง (Fact) และวิธีการค้นหาความจริงว่ามีวิธีการอย่างไร ซึ่งได้มีการรวบรวมจัดกลุ่มความรู้ในเรื่องเหล่านี้ไว้อย่างมีระเบียบแบบแผน มีกฎเกณฑ์ โดยผ่านการพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน รอบคอบยุติธรรมจากการสังเกตการณ์ที่สามารถจะทดสอบได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการศึกษาเรื่องของพยานหลักฐานนั้น จัดว่าเป็นศาสตร์แขนงหนึ่ง ซึ่งเห็นได้ชัดเจนว่ามีความเป็นระบบ (Systematic) ศึกษาด้วยการสังเกต ทดลอง (Experical) มีการจัดลำดับข้อมูล (Ordered) วิเคราะห์ได้ (Analyzed) นำไปสื่อสารได้ (Communicable) และสั่งสมได้ (Cumulative)^๑ และผ่านขั้นตอนของกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ มีการตั้งปัญหา (Formulating the problem) ตั้งสมมติฐาน (Stating the hypothesis) รวบรวมข้อมูล (Collecting the data) ปฏิบัติการทดลองและวิเคราะห์ข้อมูล (Testing and analysis the data) มีการประเมินและสรุปผล และนำผลที่ได้ไปใช้ (Applying the finding)^๒ ซึ่ง

^๑ ใญ่ น้อย พงษ์สามารถ, จิตวิทยาอุตสาหกรรม (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519), หน้า 15.

^๒ วิรุฬห์ บุญสมบัติ, "การศึกษาระบบชาติวิทยา," ใน ธรรมชาติวิทยา, (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 7.

แนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานมีอยู่อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน คือ¹⁰

1.2.1 ตรรกวิทยาเกี่ยวกับพยานหลักฐาน (Logic of evidence)

คำว่า "Logic" เป็นเรื่องศาสตร์ในการให้เหตุผล หรือการปฏิบัติกร หรือการทำความเข้าใจเพื่อช่วยในการวิเคราะห์พยานหลักฐาน รวมถึงการดำเนินกระบวนการในตัวเองจากความจริง ซึ่งเป็นสิ่งที่รู้กันอยู่แล้วไปถึงสิ่งที่ยังไม่รู้ และการปฏิบัติกรเพื่อทำความเข้าใจอย่างอื่นที่ช่วยสนับสนุนในการดำเนินการดังกล่าวทั้งหมดด้วย¹¹

ตรรกวิทยาเกี่ยวกับพยานหลักฐานจึงเป็นเรื่องของเหตุผลซึ่งจำเป็นต้องมีความสัมพันธ์สมเหตุสมผลกัน (Reasonable) มีความสอดคล้องกัน (Consistency) ของเหตุและผล ตลอดจนโอกาสแห่งความเป็นไปได้ (Probability) นั้น เป็นไปตามหลักวิชาหรือศาสตร์หรือไม่ เพียงใด

1.2.2 วิทยาศาสตร์ทางพยานหลักฐาน (Science of evidence)

คำว่า "วิทยาศาสตร์" (Science) หมายถึง ศาสตร์ที่ค้นหาความจริง และสามารถพิสูจน์ได้ ดังนั้นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จึงหมายถึงพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นด้วยการวิเคราะห์หรือการวิจัย เช่น ในทางฟิสิกส์ (Physics) ทางเคมีสตร์ (Chemistry) หรือทางชีววิทยา (Biology) เป็นต้น แต่แท้ที่จริง

¹⁰พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารประกอบการสอนปริญญาโทวิชากฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

¹¹Henry Campbell Black, Black's law dictionary, 5 th ed., (Minn: West Publishing, 1979), pp.849.

คำว่า "ทางวิทยาศาสตร์" อาจจะมีทางอื่นอีกหลายทางที่เป็นทางวิทยาศาสตร์ด้วย และในทางกฎหมายหรือในทางนิติศาสตร์ ถือว่าพยานหลักฐานเหล่านี้ก็เป็นพยานหลักฐานอย่างหนึ่งที่จะนำเข้าสู่กระบวนการพิจารณา หรือจะนำเข้าสู่ความรู้ของศาล เพื่อให้ศาลวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดหรือบริสุทธิ์¹² กล่าวอีกนัยหนึ่งคือในเรื่องของพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริงหรือข้อเท็จจริงนั้น เมื่อค้นหาพยานหลักฐานได้แล้ว พยานหลักฐานดังกล่าวต้องสามารถพิสูจน์ความจริงได้ด้วย ตามหลักเกณฑ์ที่ว่าพยานหลักฐานที่ดีที่สุดตามอุดมคตินั้น จะต้องสามารถค้นหาและพิสูจน์ได้ ซึ่งในกรณีเช่นนี้อาจมีผู้สงสัยว่าเหตุใดต้องนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เข้าสู่ความรู้รับรู้อของศาลเพราะเมื่อวิทยาศาสตร์เป็นของที่พิสูจน์ได้ เป็นของที่วัดได้ เป็นของที่พึงกำหนดแน่นอนตายตัวได้แล้ว ความจำเป็นที่จะต้องนำพยานหลักฐานเข้าสู่ความรู้ของศาลก็จะเป็นการเสียเวลามากกว่า หากให้ศาลหรือผู้พิพากษาได้ศึกษาหาความรู้เอาเองซึ่งทำให้การพิจารณาเร็วขึ้นจะไม่ดีกว่าหรือ ปัญหานี้มีความเห็นว่าเป็นขั้นต้นควรจะต้องทำความเข้าใจในระบบของการพิจารณาความอาญาเสียก่อนว่า ทั่วโลกถือว่าระบบการพิจารณาความอาญาเป็นระบบการพิจารณาโดยเปิดเผยในศาล ซึ่งเป็นหลักที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น และถือตามกันมาว่าเป็นหลักแห่งความยุติธรรมและความเป็นมนุษยธรรมตั้งแต่โบราณมาจนถึงปัจจุบัน ตามที่ปรากฏเป็นสภานิติบัญญัติตั้งแต่สมัยโรมันว่า "จะทำโทษเขา จะต้องให้เจ้าตัวเขาได้เห็นด้วย" กล่าวคือต้องทำการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยให้เจ้าตัวได้รู้เห็น และให้คนทั้งหลายได้รู้เห็นด้วยว่าคนนั้นมีความผิดจริงจึงได้รับโทษเช่นนั้น อันเป็นหลักของประเทศที่เรียกว่าอารยะทั้งหลาย¹³ และเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยเฉพาะคดีอาญามีข้อที่ต้องวินิจฉัยชี้ขาดอยู่ 2 ประการคือ ข้อกฎหมายกับข้อเท็จจริง กล่าวคือจะต้องพิจารณาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงหรือความจริงในคดีนั้นว่าเป็นอย่างไร แล้วยกข้อกฎหมายขึ้นปรับวินิจฉัยว่าจำเลยควรจะได้รับโทษ หรือควรจะได้รับการปล่อยตัว

¹² ประมุข สุวรรณศรี, "พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์," บทบัณฑิต 25 (มกราคม 2511): 31-32.

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-32.

ไปตามหลักกฎหมายลักษณะพยาน ข้อกฎหมายนั้นเป็นข้อที่ศาลรับรู้เอง ส่วนข้อเท็จจริงศาลรู้เองไม่ได้ ฝ่ายผู้กล่าวหาจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยการพิจารณาโดยเปิดเผยให้เห็นว่าผู้ต้องหาได้กระทำการที่อ้างว่าเป็นความผิดจริง¹⁴ ดังนั้นแม้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จะเป็นข้อที่พิสูจน์ได้ วัดได้ หรือเป็นของที่สามารถกำหนดได้แน่นอน แต่ก็เป็นเรื่องของข้อเท็จจริงที่ศาลรู้เอาเองไม่ได้ จึงเป็นความจำเป็นอยู่เอง ที่จะต้องมีการนำพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาและพิสูจน์ให้ศาล คู่ความ และประชาชนทั่วไปเห็น โดยการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย

เหตุที่การรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ จะต้องกระทำการพิจารณาโดยเปิดเผยเช่นกันนั้นก็เนื่องจากหลักของประชาธิปไตยที่จะคุ้มครองเสรีภาพของราษฎร จึงต้องทำกันให้เปิดเผยให้ราษฎรทั้งหลายได้เห็นว่าความจริงเป็นอย่างไร และจะพบบ่อยมากกว่าการพิสูจน์ในทางวิทยาศาสตร์จะต้องนำพยานหรือนำเอาเอกสารต่าง ๆ มาแสดงต่อศาล ทั้งนี้ก็เพื่อจะให้คนธรรมดาเห็นเหตุว่าข้อเท็จจริงนั้นได้พิสูจน์กันชัดแจ้งแล้วท่ามกลางศาลโดยเปิดเผยโดยมีเหตุผลประกอบและเมื่อใดคนธรรมดาอาจจะเชื่อได้แล้วนั้นแหละ จึงได้ถือว่าศาลจะเชื่ออย่างนั้นได้¹⁵ แต่พยานหลักฐานชนิดนี้เป็นพยานหลักฐานที่ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์วิธีการนำสืบจึงแตกต่างกันไปจากพยานหลักฐานธรรมดาแห่งข้อเท็จจริง¹⁶ คือถ้าเป็นพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์แล้ว จะต้องมีการนำสืบโดยบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งได้ทำการตรวจหรือว่าได้ตรวจวิเคราะห์ หรือได้วิจัยสิ่งเกิดเหตุการณ์หรือสรรพสิ่งของต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับในคดีนั้นมาแล้วมาให้การเป็นความรู้ต่อศาล อันเป็นการนำสืบข้อเท็จจริงเข้าสู่สำนวนความอีกทางหนึ่งเป็นพยานความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31-32.

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34.

1.2.3 กฎหมายเกี่ยวกับพยานหลักฐาน (Law of evidence)

เป็นกรณีที่ได้จากการประเมินเรื่องของตรรกวิทยา (Logic) กับเรื่องของวิทยาศาสตร์ (Science) กล่าวคือเป็นการนำสิ่งที่วิเคราะห์ได้ทั้งสองดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์ประกอบการร่างกฎหมาย แต่เนื่องจากตรรกวิทยาและวิทยาศาสตร์ทางพยานหลักฐานนั้นมีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง และมีเนื้อหาครอบคลุมกว้างขวาง จึงยังไม่สามารถนำมาสรุปและร่างเป็นกฎหมายได้ทั้งหมด กฎหมายลักษณะพยานหลักฐานจึงแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ¹⁷

1.2.3.1 กฎหมายที่บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร

1.2.3.2 ทฤษฎีและแนวความคิดซึ่งไม่ได้บัญญัติเป็นตัวบทกฎหมาย คงเป็นเพียงแนวความคิด (Concept) หรือสมมติฐาน เช่น ไม่มีการบัญญัติว่า พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence) คืออะไร มีอะไรบ้าง แต่ก็มีทฤษฎีหรือแนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ดีที่สุด

1.3 แนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของพยานหลักฐาน (Spirit of evidence)

คุณค่าของพยานหลักฐาน (Spirit of evidence) เป็นแนวความคิดในการกลั่นกรองพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานชิ้นใดจะมีคุณค่าดีกว่ากัน มีหลักเกณฑ์ในการกลั่นกรองพยานหลักฐานอย่างไร จึงทำให้เกิดแนวความคิดว่าคุณค่าของพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์เกี่ยวกับประเด็นคดีนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ดี ซึ่งพยานหลักฐานที่ดีนั้นควรมีลักษณะดังนี้¹⁸

¹⁷พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารประกอบการสอนปริญญาโทวิชากฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ (กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

¹⁸เรื่องเดียวกัน.

- 1.3.1 พยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติ
- 1.3.2 พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence)
- 1.3.3 พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (Science of evidence)

1.3.1 พยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติ

พยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติ หมายถึงแนวความคิดที่เชื่อว่าพยานหลักฐานที่ดีจะต้องมีลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.3.1.1 พยานหลักฐานที่ดีนั้นสามารถพิสูจน์ความจริงหรือให้
ได้ใกล้เคียงความจริงที่สุด

1.3.1.2 พยานหลักฐานที่ดีจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทาง
มนุษยธรรม (Humanity) เช่น บุคคลทุกคนต้องถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่า
จะสามารถพิสูจน์ว่าเป็นผู้กระทำความผิดได้ (Innocent presumption) การห้าม
โจทก์และจำเลยเป็นพยานเพราะเป็นผู้มีอคติ หรือหลักการเผชิญหน้าพยาน
(Confrontation) เป็นต้น

1.3.1.3 พยานหลักฐานที่ดีต้องเอื้ออำนวยประโยชน์ ต่อ
กระบวนการยุติธรรม กล่าวคือเป็นพยานหลักฐานที่ตรงกับประเด็นในคดี เป็น
ประโยชน์ต่อกระบวนการพิจารณา ทำให้สามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาได้
อย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้แนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ดี ย่อมต้องเกี่ยว
ข้องกับระบบพยานหลักฐานที่ดีด้วย กล่าวคือ หากมีการจัดระบบพยานหลักฐานที่ดีแล้ว
การดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐานที่ดีก็มีมากด้วย ทั้งนี้เพื่อให้
ได้พยานหลักฐานที่ดีที่สุด เพื่อให้กระบวนการยุติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพทั้งใน

ทางอำนาจความยุติธรรมและประโยชน์ต่อสังคม และระบบพยานหลักฐานที่ดีนั้นควรมีลักษณะดังนี้

(1) เป็นระบบที่ประหยัดสามารถเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมและได้รับการพิจารณาอย่างเสมอภาค แม้จะมีฐานะแตกต่างกันมากก็ตาม และใช้ระยะเวลาดำเนินกระบวนการพิจารณาอย่างรวดเร็ว โดยไม่เป็นการปฏิเสธความยุติธรรม

(2) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความได้ต่อสู้พยานหลักฐานกันอย่างเท่าเทียมกัน (Fairness) เช่น หลักเกณฑ์การยื่นบัญชีพยานล่วงหน้าให้แก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบก่อนวันสืบพยาน เป็นต้น

(3) เป็นระบบที่สามารถทดสอบหรือตรวจสอบได้ เช่น ยอมให้มีการพิสูจน์พยานหลักฐานได้ และยอมให้ผู้ชำนาญการพิเศษพิสูจน์พยานหลักฐานตลอดจนแม้กระทั่งยอมให้มีการคัดค้านผู้พิพากษาได้ด้วย เป็นต้น

(4) เป็นระบบที่พยานมีคุณสมบัติที่ดี (ในที่นี้หมายถึงพยานที่เป็นบุคคล) คุณสมบัติของพยานที่ดีคือ มีความสุจริต ปราศจากอคติ มีความสามารถในการรับรู้และถ่ายทอดประสบการณ์การรับรู้ นั้น และสุดท้ายเป็นบุคคลที่สังคมยอมรับได้ หรือไม่เป็นปรปักษ์ต่อสังคมอันมีผลต่อความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรม

1.3.2 พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (Best evidence rule)

พยานหลักฐานที่ดีที่สุดเป็นหลักที่มีอยู่ในกฎหมายอังกฤษเป็นหลักที่ใช้กันมากเมื่อประมาณ ค.ศ. 1700 คือกฎหมายถือว่าในกรณีใด ๆ ถ้าลักษณะแห่งคดีสามารถจะทำได้แล้ว คู่กรณีจะต้องนำพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมาพิสูจน์ อันได้แก่พยานชั้นหนึ่งคือพยานอะไรก็ตามที่เป็นพยานที่ดีที่สุดแล้วก็ เป็นพยานชั้นหนึ่ง เช่น

พยานเอกสารก็คือต้นฉบับเอกสาร พยานบุคคลก็คือประจักษ์พยาน (เมื่อประมาณ 100-80 ปีที่ผ่านมา พยานที่ดีที่สุดคือประจักษ์พยาน) หมายถึงผู้ที่รับรู้ได้ เห็นได้สัมผัส กับเหตุการณ์หรือได้รู้จักกับเหตุการณ์โดยตรง ในกฎหมายลักษณะพยานในประเทศต่าง ๆ เห็นว่าประจักษ์พยานเป็นพยานชั้นหนึ่ง โดยหลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุดนี้เอง จึงเป็นเหตุให้ศาลไม่ยอมรับฟังคำพยานบอกเล่า (Hearsay) พยานชั้นสองหรือพยานหลักฐานอื่น ๆ ซึ่งจะเอามาสืบแทนพยานชั้นหนึ่ง เช่น เอกสารซึ่งผู้ไม่ได้ลงนามเป็นพยานมาให้การเป็นพยาน พยานแวดล้อมกรณีถ้ายังมีพยานโดยตรงอยู่ พยานวัตถุที่ไม่ได้นำส่งศาล และการสืบลายมือที่ลงในเอกสารโดยผู้ชำนาญถ้าตัวผู้เขียนยังมีอยู่ในขณะนั้น เป็นเวลาที่หลักฐานยังใช้เคร่งครัดอยู่ เหตุที่ศาลไม่ยอมรับฟังคำพยานในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้การพิสูจน์ข้อเท็จจริงอยู่ในลักษณะลำบากมาก จนกระทั่งประมาณ ค.ศ. 1800 ความเห็นของนักกฎหมายเปลี่ยนแปลงไป หลักนี้จึงอ่อนลงจนกลับหลักเป็นว่าพยานชั้นที่สอง พยานแวดล้อมกรณีโดยตรง พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานผู้ชำนาญการ และพยานบอกเล่าให้ศาลสามารถรับฟังได้ ทั้งนี้ก็เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริง หรือความจริงให้ได้มากที่สุดนั่นเอง แต่การที่ไม่นำพยานที่ดีที่สุดมาสืบนั้น เป็นแต่เพียงกระทบกระเทือนต่อน้ำหนักแห่งพยานหลักฐานนั้นเท่านั้น แต่อย่างไรก็ดีในกฎหมายอังกฤษร่องรอยแห่งหลักนี้ก็ยังมีเหลืออยู่บ้านในปัจจุบัน ซึ่งปรากฏในเรื่องต่อไปนี้¹⁰

1. ข้อความในเอกสารถ้าไม่มีกฎหมายกำหนดข้อยกเว้นไว้แล้วจะต้องนำสืบด้วยพยานชั้นหนึ่ง
2. การสืบในเรื่องการสมรสยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเคร่งครัดและจำเป็นในคดีเรื่องการสมรสซ้ำซ้อน หรือเรื่องหย่าร้าง
3. การสืบเรื่องอายุยังถือเป็นกฎเคร่งครัดในคดีที่มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับบุคคลซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ และความผิดเกี่ยวกับเพศซึ่งหญิงยังมีอายุไม่ครบ

¹⁰ โอสถ โภคิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศ ในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 73-74.

4. ในเรื่องการสอบเรียกค่าเสียหายเกี่ยวกับการหมิ่นประมาท อันทำให้โจทก์เสียลูกค้าในการค้าขายจะต้องนำตัวลูกค้านั้นมาสืบ
5. การจะสืบว่าสถานที่แห่งใดได้รับอนุญาตให้กระทำการอย่างใด หรือบุคคลใดได้มีการประกันชีวิตหรือร่างกายจะต้องนำใบอนุญาต หรือกรมธรรม์ประกันภัยมาสืบ

1.3.3 พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (Science of evidence)

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์หมายถึงพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นด้วยการวิเคราะห์หรือวิจัยในทางวิทยาศาสตร์ เช่น ในทางฟิสิกส์ (physics) เคมีสตร์ (chemisrty) หรือชีววิทยา (biology) เป็นต้น²⁰ และเป็นพยานความเห็นประเภทหนึ่ง เพราะเป็นพยานที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์วิจัยภายหลังเหตุการณ์ว่าข้อเท็จจริงควรจะเป็นอย่างไร โดยไม่ได้เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์นั้นด้วยตนเอง ดังนั้นไม่ว่ากิจการใด ๆ ถ้าได้มีการศึกษาทดลองกันและรวบรวมกันขึ้นจนถือได้ว่าเป็นศาสตร์ชนิดหนึ่งแล้ว ก็ย่อมจะนำสืบต่อศาลด้วยพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้ สมัยนี้วิทยาศาสตร์ได้ก้าวหน้าไปมาก หลักที่เกี่ยวกับการรับฟังพยานความเห็นอย่างเคร่งครัดก็ดูจะลดลงไปบ้าง มาบัดนี้วิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ตัวเองได้แน่ชัดดีมากจนถึงกับมีผู้กล่าวกันว่า พยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ด้วยความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้น อาจจะฟังได้แน่นอนยิ่งไปเสียกว่าพยานที่เห็นด้วยตาหรือได้ยินด้วยหูเสียอีก เพราะเหตุว่าการเห็นด้วยตา หรือได้ยินด้วยหูนั้น เป็นวิสัยของปุถุชน อาจจะฟังพลาด อาจจะไม่ได้ยิน อาจจะคำนวณผิดพลาด ลวงนัยน์ตาลวงหูไปได้ แต่ว่าในการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ถ้าพิสูจน์ให้เห็นโดยชัดเจนแล้วก็เป็น การแน่นอนยิ่งกว่านั้น²¹

²⁰ ประมวล สุวรรณศร, พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์, หน้า 31.

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35.

การที่จะเป็นผู้ชำนาญการพิเศษ หรือถือได้ว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษนั้นเกิดขึ้นได้สองทางคือ²²

1. เรียนรู้จากตำรา
2. เรียนรู้จากการปฏิบัติ

1. การเรียนรู้จากตำรา

ตามหลักทั่วไปที่ศาลส่วนมากใช้กันก็คือ การที่จะอ้างว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษโดยเล่าเรียนมาจากตำรานั้น จะต้องมีการประกาศนียบัตร หรือปริญญาบัตรจากสำนักที่ประสาทวิชานั้น ๆ รับรองวิทยฐานะเช่นนั้น มิฉะนั้นจะถือได้ว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษในวิชาชนิดนั้นไม่ได้ ข้อเท็จจริงนี้ก็ต้องนำเสนอให้ปรากฏในสำนวนความด้วย เช่น ชื่อ สถานที่จบการศึกษา สาขาวิชาที่มีความรู้ความชำนาญ ต้องเขียนลงในคำพยานทุกสำนวน ทั้งนี้ก็เพราะต้องการข้อเท็จจริงให้ปรากฏในสำนวนต่อศาล ศาลไปรับรู้เองไม่ได้ ถ้าหากอ้างว่าได้เล่าเรียนโดยทางตำราแล้วก็มักจะถือว่าจะต้องมีปริญญาบัตร หรือประกาศนียบัตรที่สถาบันที่ประสาทวิชานั้น ๆ รับรองวิทยฐานะ มิฉะนั้นก็จะถือได้ว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษไม่ได้

2. การเรียนรู้จากทางปฏิบัติ

ในกรณีที่การเล่าเรียนได้เป็นไปในทางปฏิบัติ แม้การเล่าเรียนนั้นจะสอนในทางทฤษฎีจากตำราด้วย แต่ก็มีการสอนทางปฏิบัติด้วย แม้จะสอบไม่ได้ปริญญาบัตรมา แต่สามารถเรียนรู้จากการปฏิบัติได้ด้วยตนเองจนเกิดความชำนาญเชี่ยวชาญในศาสตร์นั้น ๆ ก็อาจอ้างได้ว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษในศาสตร์นั้นได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือเป็นการอ้างความชำนาญจากทางปฏิบัตินั่นเอง เช่น

²² เรื่องเดียวกัน, หน้า 34-35.

ข้างกล เป็นต้น แต่ว่าน้ำหนักคำพยานหลักฐานของบุคคลเหล่านั้นก็แล้วแต่ศาลซึ่งต้องซึ่งดูว่ามีความเชี่ยวชาญหรือมีความชำนาญแค่ไหน อีกประการหนึ่งตำรากฎหมายลักษณะพยานบางประเทศ เช่น จากคำพิพากษาของศาลอังกฤษกล่าวว่าต้องเป็นความชำนาญที่ค้นหาได้มา หรือรู้มาก่อนเหตุการณ์ในคดีนั้น ๆ ตัวอย่างในกรณีที่นายตำรวจคนหนึ่งไปสืบสวนคดีเรื่องหนึ่ง ไปพบพยานหลักฐานอันเป็นวัตถุร่องรอยอยู่ นายตำรวจคนนั้นยังไม่ได้เล่าเรียนการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์มา แต่เมื่อพบร่องรอยเช่นนั้นก็หาโอกาสเข้ามาฝึกฝนจากผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญในวิทยาศาสตร์ทางนี้ จนกระทั่งได้รับความรู้ไปแล้วก็นำไปสอบสวนคดีนั้น เช่นนี้คำพิพากษาศาลอังกฤษว่า จะฟังว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญการพิเศษสำหรับคดีนั้นไม่ได้ เพราะการชำนาญการพิเศษนั้นไปหาด้วยเหตุที่จะมาสอบสวนคดีนั้น ถือไม่ได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญการพิเศษ

อย่างไรก็ดีสมัยนี้วิทยาศาสตร์เจริญขึ้นมาก การพิสูจน์หรือวิจัยก็มีทางแปลก ๆ ใหม่ ๆ ขึ้นแสดงให้เห็นความแน่นอนได้มากขึ้นเสมอ ๆ และทำให้ความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานที่ได้มาทางวิทยาศาสตร์นี้มีมากขึ้น ศาลรับฟังมากขึ้นด้วย

1.4 หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไป

จากที่ได้ศึกษาถึงวัตถุประสงค์ของการรับฟังพยานหลักฐาน และแนวความคิดที่เกี่ยวกับพยานหลักฐาน และคุณค่าของพยานหลักฐานมาแล้วข้างต้น ย่อมเป็นที่เข้าใจกันได้ว่าในการรับฟังพยานหลักฐานนั้น ศาลมิได้รับฟังพยานหลักฐานเสียทั้งหมด ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่อไปว่าพยานหลักฐานอย่างไรที่ศาลจะรับฟัง และพยานหลักฐานอย่างไรที่ศาลไม่รับฟัง โดยได้แบ่งการพิจารณาดังนี้

1.4.1 หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐาน

1.4.2 หลักเกณฑ์การจำกัดพยานหลักฐาน

1.4.1 หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไป

"พยานหลักฐานที่รับฟังได้" หมายความว่าถึง พยานหลักฐานที่ศาล ยอมรับเข้าสู่สำนวนการพิจารณาของศาล เพื่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงซึ่งเป็นประเด็น แห่งคดีนั้น เกณฑ์ลำดับแรกของการรับฟังพยานหลักฐานจึงอยู่ที่ว่า พยานนั้นจะต้อง เป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงของประเด็นแห่งคดี พยานใดเป็นพยานนอก ประเด็นย่อมตัดออกไปได้ในเบื้องต้นเลยว่าเป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้ และเมื่อ ฟังในเบื้องต้นว่าพยานหลักฐานนั้นเกี่ยวข้องกับประเด็นแล้ว ก็ยังอยู่ในบังคับแห่งกฎเกณฑ์ ของการรับฟังพยานหลักฐานด้วย กล่าวคือถ้ามิได้ดำเนินการตามกฎเกณฑ์ว่าด้วยการ นี้แล้วพยานหลักฐานนั้นแม้จะเกี่ยวข้องกับประเด็นก็รับฟังไม่ได้ โดยได้จำแนกหลักเกณฑ์ ของการรับฟังพยานหลักฐานไว้ คือ

- (1) การรับฟังพยานหลักฐานตามหลักยุติธรรมในการดำเนิน การพิจารณา
- (2) การรับฟังพยานหลักฐานตามสภาพแห่งข้อเท็จจริงที่จะต้อง นำสืบ
- (3) การรับฟังพยานหลักฐานตามสภาพแห่งพยานที่อ้างมาสืบ
- (4) การรับฟังพยานหลักฐานโดยพิเคราะห์ถึงการคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของจำเลย

- (1) การรับฟังพยานหลักฐานตามหลักความยุติธรรมในการ ดำเนินการพิจารณา

หลักเกณฑ์นี้เป็นความประสงค์ของกฎหมายที่จะกวดขันมิ ให้คู่ความเอาไรดเอาเปรียบกันในทางมิบังควร กฎหมายจึงได้บัญญัติข้อห้ามไว้ต่าง ๆ เพื่อที่ศาลจะได้ควบคุมการพิจารณาให้ดำเนินไปด้วยความเที่ยงธรรม หากคู่ความ ฝ่ายใดละเมิดกฎเกณฑ์ดังกล่าวศาลก็จะไม่รับฟังพยานหลักฐานนั้นไว้ ซึ่งพยานหลัก

ฐานที่ศาลไม่รับฟังตามหลักเกณฑ์ที่มีดังนี้

- ก. พยานหลักฐานที่นำมาสืบโดยฝ่าฝืนสิทธิหรือทำลายสิทธิในการต่อสู้คดีของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่ง
- ข. พยานหลักฐานที่นำมาสืบโดยฟุ่มเฟือย หรือประวิงคดี
- ค. พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

ก. พยานหลักฐานที่จะเรียกได้ว่าเป็นการฝ่าฝืนหรือทำลายสิทธิของคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมีหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้คือ ในการแสดงความจำนงอ้างพยานหลักฐานตามหลักทั่วไป คู่ความจะต้องยื่นบัญชีระบุพยานต่อศาลก่อนการสืบพยาน หากคู่ความฝ่ายใดมิได้ยื่นบัญชีระบุพยานไว้คู่ความฝ่ายนั้นจะยื่นบัญชีระบุพยานอีกไม่ได้ และเมื่อยื่นไม่ได้ตนก็จะนำพยานของตนเข้าสืบไม่ได้ด้วย แต่อย่างไรก็ดีในบางกรณีถ้าศาลเห็นว่าเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม จำเป็นต้องสืบพยานหลักฐานอันสำคัญซึ่งเกี่ยวกับประเด็นข้อสำคัญในคดี ศาลอาจอนุญาตให้ยื่นระบุพยานเข้ามาได้ และคู่ความก็นำพยานตามที่ระบุไว้มาสืบได้ หรือในกรณีพยานที่อ้างเป็นพยานเอกสาร คู่ความอีกฝ่ายจะต้องมีโอกาสดูตรวจเอกสารนั้น กล่าวคือเมื่อคู่ความประสงค์จะอ้างอิงเอกสารฉบับหนึ่ง หรือหลายฉบับเป็นพยานประกอบคำฟ้อง หรือคำให้การ ถ้าคำฟ้องหรือคำให้การได้กล่าวถึง เอกสารนั้น ซึ่งโดยปกติคู่ความฝ่ายนั้นจะต้องคัดสำเนาเอกสารนั้นติดท้ายคำฟ้องหรือคำให้การนั้นไปด้วย แต่ถ้ามิได้กล่าวอ้างไว้ในคำฟ้อง หรือคำให้การ และคู่ความมีความประสงค์จะนำสืบในภายหลัง คู่ความฝ่ายนั้นก็ต้องคัดสำเนาเอกสารนั้น ส่งให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบล่วงหน้าก่อนการพิจารณาด้วย มิฉะนั้นศาลจะไม่รับพยานเอกสารนั้นไว้ เพราะการไม่คัดสำเนาส่งย่อมทำให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเสียเปรียบได้ ทั้งนี้ เพื่อให้โอกาสคู่ความอีกฝ่ายที่จะคัดค้านหรือหักล้าง เอกสารที่อ้างนั้นได้ อย่างไรก็ตาม เรื่องนี้ไม่เป็นบทบังคับเด็ดขาด ฉะนั้นถ้าการไม่คัดสำเนาส่งคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งไม่คัดค้าน ศาลก็อาจรับฟังเอกสารนั้นไว้เป็นพยานหลักฐานได้ หรือถึงแม้จะคัดค้านแต่ศาลเห็นว่าควรให้คู่ความอีกฝ่ายเพียงแต่ตรวจต้นฉบับก็เป็นการเพียงพอ ศาลก็รับต้นฉบับไว้ให้ฝ่ายที่คัดค้านตรวจดูได้

ข. พยานหลักฐานที่นำมาสืบโดยฟุ่มเฟือยหรือประวิงคดี
 ในบางกรณีอาจเป็นไปได้ ว่าพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาสืบนั้นเป็นที่เห็นได้ว่า ไม่
 เป็นสิ่งจำเป็นอาจเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็น แต่เป็นพยานหลักฐานที่ฟุ่ม
 เฟือยหรือที่นำมาสืบเพื่อประวิงคดีให้ชักช้า ถ้ายอมให้คู่ความนำสืบต่อไปคู่ความอีก
 ฝ่ายหนึ่งอาจเสียหายที่ต้องเสียเวลาในการซักค้านพยานหรือหักล้างคำพยานดังกล่าว
 ไม่เป็นการยุติธรรมแก่การดำเนินกระบวนการพิจารณา เช่นนี้ศาลไม่ยอมรับฟังเป็น
 พยานได้ ตัวอย่างเช่นโจทก์ฟ้องเรียกหนี้เงินจากจำเลย จำเลยระบุพยานอ้างไว้ถึง
 40 ปากเพื่อสืบประเด็นเดียว เมื่อศาลได้ฟังพยานจำเลยพอสมควรแล้วศาลก็มีอำนาจ
 ตัดพยานที่ยังไม่ได้สืบโดยอ้างว่าการสืบพยานที่เหลือเหล่านั้นเป็นการฟุ่มเฟือยได้
 เป็นต้น

ค. พยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย หลัก
 Exclusionary rule นี้ ในบางครั้งก็ใช้คำว่า ผลผลิตไม้จากต้นไม้ที่เป็นพิษ
 (Fruits of the poisonous tree) กล่าวคือ เมื่อดต้นไม้มีพิษลูกไม้หรือผลไม้
 จากต้นนั้นย่อมมีพิษด้วย อีกนัยหนึ่งก็คือพยานหลักฐานใดที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
 แล้วไม่ว่าพยานหลักฐานนั้นจะมีผิดผู้ต้องหาหรือจำเลยอย่างแน่นหนาก็ตามย่อมเป็นสิ่ง
 ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและฟังปฏิเสธไม่รับฟังด้วย และเหตุผลที่ศาลไม่ยอมรับฟังพยาน
 หลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบนั้นมีดังนี้²³

1) ในแง่การข่มขู่หรือยับยั้ง (Deterrence)

กล่าวคือ ศาลเชื่อว่าหากศาลไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานนั้น ๆ แล้วก็จะเป็นการช่วย
 ให้มิให้มีการกระทำโดยมิชอบเพื่อให้ได้มาซึ่งพยานหลักฐาน เพราะยอมจะทราบดีว่า
 ศาลจะไม่รับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวอย่างแน่นอน

²³J. D. Casper, *American criminal justice* (N.Y.:
 Prentice Hall, 1972), pp.112.

2) ในแง่ความบริสุทธิ์และยุติธรรมของศาล

(Fairness) กล่าวคือ ในระบบกระบวนการยุติธรรมของศาล ศาลถือว่าตนเองเป็นกลางและไม่เอนเอียงเข้าข้างคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากศาลยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ ก็จะทำให้ศาลนั้นเป็นคู่กรณีเข้ากับฝ่ายบ้านเมืองในการกระทำอันมิชอบด้วยกฎหมายต่อประชาชนเสียเอง

3) ในแง่การชดเชยความเสียหายแก่ราษฎรผู้ถูกละเมิดสิทธิ (Remedies)

เมื่อมีการละเมิดสิทธิของบุคคลตามรัฐธรรมนูญมีวิธีการชดเชยความเสียหายแก่ราษฎรหลายวิธี แต่วิธีที่ใช้แพร่หลายที่สุดต่อให้ศาลไม่รับฟังพยานหลักฐานโดยมิชอบ เพราะหากศาลสั่งไม่รับฟังพยานหลักฐานแล้ว ก็เสมือนว่าศาลชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เสียหาย และเป็นการประกันสิทธิของพลเมืองตามหลักสิทธิมนุษยชนด้วย

อย่างไรก็ดีแม้การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มา

โดยมิชอบจะมีเหตุผลตามความข้างต้นแล้ว แต่การไม่รับฟังพยานหลักฐานประเภทนี้ก็มีผลเสียอย่างมากกล่าวคือ

ก. การไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานเป็นการวินิจฉัย

คดีที่ขัดต่อความเป็นจริงกล่าวคือขณะที่ศาลอ้างว่า Exclusionary rule จะเป็นการกำจัดแรงจูงใจที่จะแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ แต่ในที่สุดก็เกิดปัญหาว่า ในความเป็นจริง ยังไม่มีข้อพิสูจน์ใดที่สามารถยืนยันความเชื่อของศาสนาเช่นนั้นว่าถูกต้อง²⁴ ซึ่งเห็นว่าเป็นการที่ศาลใช้หลักวิธีพิจารณาความ (Proceedings) มาวินิจฉัยคดีมากกว่าเนื้อหา (Matter) ของคดี ในที่สุดผลร้ายย่อมตกแก่ส่วนรวม

²⁴ จีรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ : เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกันและกฎหมายเยอรมัน," *คุลพาท* 31 (พฤษภาคม-มิถุนายน, 2527), หน้า 42.

เพราะผู้กระทำผิดรอดพ้นจากการลงโทษ เนื่องจากศาลเคร่งครัดกับวิธีพิจารณาความในศาลมากเกินไป ผลก็คือทำให้เสียความเป็นธรรมและเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนได้

ข. การไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานอาจมีผลกระตุ้นให้เจ้าพนักงานกระทำการอันมิชอบบางอย่าง กล่าวคือเพื่อให้ศาลเห็นว่าวิธีการที่ได้มาซึ่งพยานหลักฐานนั้นถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นผลให้ศาลยอมรับฟังพยานหลักฐานดังกล่าวไว้ เช่น กรณีของกลางตก (Dropsy case) โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจให้การว่าจำเลยทิ้งของกลาง เช่น ห่อยาเสพติด ทันทีที่จำเลยเห็นเจ้าพนักงานทั้ง ๆ ที่ความจริงตำรวจได้ของกลางนั้นมา เพราะแอบเข้าไปซ่อนตัวดูความเคลื่อนไหวอยู่ในบ้านของจำเลย เป็นต้น หรือเจ้าหน้าที่อัยการหลัก Exclusionary rules มาเป็นเครื่องมือในการสมคบช่วยจำเลยผู้กระทำผิดได้ โดยจงใจจับ ค้น หรือยึดพยานหลักฐานจากผู้กระทำผิดโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้เพื่อให้พยานหลักฐานนั้นเสียไปรับฟังไม่ได้ ซึ่งประชาชนทั่วไปก็อาจเข้าใจได้ว่าตำรวจทำทุกอย่างเพื่อสืบหาตัวคนร้ายแล้ว แต่ศาลต่างหากที่คำนึงถึงหลักกฎหมายมากเกินไปจนไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบนั้นเอง²⁵

ในกฎหมายของสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นผู้ริเริ่มแนวความคิดไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ หรือ Exclusionary Rule ศาลมักใช้วิธีการปฏิบัติไม่ยอมรับฟังพยานที่ได้มาโดยมิชอบเพื่อเป็นการทำลายแรงจูงใจที่จะทำให้เจ้าพนักงานแสวงหาพยานหลักฐานโดยมิชอบ เพราะแม้ได้พยานหลักฐานนั้นมาศาลก็ไม่รับฟังอยู่ดี เพราะหากให้มีการยอมรับฟังพยานหลักฐานที่เจ้าพนักงานได้มาโดย

²⁵ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์, "หลักการไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ พยานเอกสาร ซึ่งได้มาโดยการจับ การค้น การยึด ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายในสหรัฐอเมริกา," วารสารนิติศาสตร์ 9 (2520), หน้า 133.

มิชอบแล้วจะมีผลเท่ากับสนับสนุนให้เจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติผิดกฎหมาย การยอมให้เจ้าพนักงานของรัฐปฏิบัติผิดกฎหมายได้ทุกราว จะเป็นสิ่งเลวร้ายเสียยิ่งกว่าการปล่อยให้อาชญากรครั้งหนึ่งคราวหนึ่งรอดพ้นอาญาไปได้ แต่ในปัจจุบันเริ่มมีแนวความคิดที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักการดังกล่าวนี้ โดยให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ ถ้าศาลเห็นว่าเจ้าพนักงานได้กระทำการเพื่อให้ได้พยานหลักฐานนั้นมาด้วยความเชื่อที่บริสุทธิ์ใจ (Good faith) ว่าการกระทำของตนสอดคล้องกับกฎหมาย และมีเหตุผลอันสมควรที่ทำให้เจ้าพนักงานเชื่อเช่นนั้น โดยมีแนวความคิดว่าหลักนี้ควรได้รับการทบทวนใหม่ เพราะหลักดังกล่าวเป็นอุปสรรคอย่างไร้เหตุผลในการแสวงหาความจริงให้ได้มากที่สุดใคดีอาญา และเป็นอุปสรรคต่อนโยบายการควบคุมอาชญากรรม (Crime control model) ในแง่ของการขาดประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรม

สำหรับในประเทศอังกฤษ กฎหมายอังกฤษมิได้ยึดถือหลักการไม่รับฟัง Exclusionary rule ตามแบบอย่างของสหรัฐอเมริกา เพราะอังกฤษเน้นที่คุณค่าในการพิสูจน์ความผิดมากกว่าวิธีการ กล่าวคือศาลอังกฤษไม่ยอมรับว่าเป็นหน้าที่ของศาลที่จะตัดพยาน (Obligatory exclusion of evidence) เพราะ 1) หากให้ศาลตัดพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบในทุกกรณีจะทำให้ผลการปราบปรามอาชญากรรม และพิสูจน์ความผิดของจำเลยขึ้นอยู่กับวิธีพิจารณา (Proceedings) ในศาลมากกว่าสาระและเนื้อหา (Matter) และจะเป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงต่อการบริหารกระบวนการยุติธรรม หากจะต้องวางหลักว่าพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมายนั้น ไม่สามารถใช้ยื่นจำเลยซึ่งถูกฟ้องคดีได้ 2) การกำหนดให้เป็นหน้าที่ของศาลในกรณีเช่นนี้ ไม่ได้แยกความแตกต่างเกี่ยวกับการฝ่าฝืนโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทั้งไม่ได้พิจารณาข้อเท็จจริงว่าเป็นการฝ่าฝืนในเรื่องเล็กน้อยหรือไม่สิทธิในทางส่วนตัว (The right of privacy) เป็นสิทธิพื้นฐานและมีความสำคัญน้อย เมื่อสังคมถูกล้อมรอบด้วยอิฐและปูนครก (Bricks

and mortars) กล่าวคือ เมื่อมีภัยอันตรายร้ายแรงเกิดกับสังคมนิติในทางส่วนตัว ย่อมมาภายหลังประโยชน์สังคมนั่นเอง²⁶

ในประเทศเยอรมัน การไม่รับฟังพยานหลักฐานมารากรากฐานของสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ซึ่งได้แก่ Rechtsstaatsprinzip คือการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยการขู่เข็ญหรือหลอกลวง เพื่อรักษาความบริสุทธิ์ของกระบวนการยุติธรรม เช่น การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจทำร้ายผู้ต้องสงสัยเพื่อให้ได้มาซึ่งของกลางในคดีอาญา พยานหลักฐานที่ได้จากการค้นและยึดที่ฝ่าฝืนหลักเกณฑ์ที่รับฟังไม่ได้โดยเด็ดขาด ต่างกับพยานที่ได้จากการล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคล (Privacy) เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนพยานหลักฐานประเภทนี้ ศาลอาจใช้ดุลพินิจรับฟังได้บ้าง โดยชั่งน้ำหนักระหว่างสัดส่วนความรุนแรงของความผิดและความน่าสงสัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำผิดหรือไม่ ในกรณีความผิดอุกฉกรรจ์หรือเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ ผลประโยชน์ของชาติจะอยู่เหนือสิทธิส่วนบุคคล²⁷ ตัวอย่างเช่น มีการมีการแอบฟังเทปบันทึกเสียงสนทนาของบุคคลในคดีที่ตำรวจกำลังพยายามหาทางปราบปรามคดีจ้อราษฎร์บังหลวงหรือคดีความมั่นคงแห่งชาติ ผลของการแอบฟังดังกล่าวรับฟังเป็นพยานได้

ดังนั้นอาจสรุปได้ว่าเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ หรือ Exclusionary rule ในประเทศสหรัฐอเมริกา แม้ในยุคแรก ๆ ศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานที่ได้มาโดยมิชอบ แต่ต่อมาก็มีแนวความคิดที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโดยให้ศาลรับฟังพยานหลักฐานได้ แม้แต่ในประเทศ

²⁶ Sir Rupert Cross, Evidence, 15 th ed. (London: Butterworths, 1979), pp. 324-325.

²⁷ จิรนิติ หะวานนท์, "หลักการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบ : เปรียบเทียบระหว่างกฎหมายอเมริกันและกฎหมายเยอรมัน," ดุลพาท, หน้า 45-46.

อังกฤษ เยอรมัน รวมทั้งฝรั่งเศส ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย ก็ยอมให้มีการรับฟังพยาน
เช่นนี้ได้ โดยถือว่าเมื่อพยานมีคุณค่าในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงแล้ว ก็สมควรให้นำสืบ
ให้ศาลได้รู้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมได้ดีที่สุด²⁸ และตามหลักทั่วไปพยานหลักฐาน
ใดถ้าเกี่ยวกับประเด็นแล้วก็รับฟังได้ แม้ว่าพยานหลักฐานนั้นเจ้าพนักงานจะได้มา
โดยวิธีการอันไม่ชอบด้วยกฎหมาย ก็ไม่เป็นข้อสำคัญต่อการพิจารณาของศาล ศาล
ไม่จำเป็นต้องรับรู้ว่าพยานหลักฐานนั้นได้มาอย่างไร ถ้าเกี่ยวกับประเด็นแล้วศาลก็ควร
รับฟังทั้งนั้น การที่เจ้าพนักงานได้มาโดยมิชอบไม่ควรถึงกับจะมีความสำคัญจนต้อง
ปล่อยผู้กระทำผิดให้รอดพ้นอาญาไปได้ ส่วนการที่มีผู้ได้รับความเสียหายเนื่องจาก
การกระทำอันมิชอบ ผู้นั้นก็อาจฟ้องร้องเจ้าพนักงานได้อยู่แล้วทั้งทางแพ่งและทาง
อาญา²⁹ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติและประโยชน์ของสังคมเหนือสิทธิส่วนบุคคล

หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานตามหลักความยุติธรรม
นั้น ยังต้องคำนึงถึงเรื่องการบริหารกระบวนการยุติธรรมและการจัดการเกี่ยวกับ
พยานหลักฐานด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและได้ประโยชน์สูงสุด ซึ่งแนว
ความคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและการจัดการเกี่ยวกับพยานหลักฐาน ควร
ประกอบด้วยแนวความคิดดังต่อไปนี้

(1) ประสิทธิภาพในการค้นหาพยานหลักฐาน ไม่ว่าจะโดย
รัฐหรือเอกชน ในที่นี้หมายถึงการเปิดโอกาสให้คู่กรณีเสนอพยานหลักฐานได้อย่าง

²⁸ เข็มชัย ชุตินวงศ์ กฎหมายลักษณะพยาน (กรุงเทพฯ: แผ่นปลิวคำ
บรรยายวิชากฎหมายลักษณะพยาน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524)
, หน้า 196.

²⁹ คณิง ภาไชย, พยาน (กรุงเทพฯ: สารศึกษาการพิมพ์, 2521),
หน้า 54.

กว้างขวาง รวมทั้งการที่รัฐจัดองค์กรให้ความช่วยเหลือเกี่ยวกับการนี้ด้วย เช่น การฝึกอบรมผู้เชี่ยวชาญในด้านการพิสูจน์พยานหลักฐานต่าง ๆ

(2) กฎหมายที่ให้ความเป็นธรรมเกี่ยวกับการเสนอพยานหลักฐานโดยไม่ทำให้ทุกฝ่ายต้องเสียเปรียบซึ่งกันและกัน

(3) ความรู้ ความสามารถตลอดจนความเชี่ยวชาญของบุคลากรที่เกี่ยวกับการค้นหา รวบรวมและพิสูจน์พยานหลักฐานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริง หรือความจริงที่ถูกต้องที่สุดหรือใกล้เคียงความจริงมากที่สุดนั่นเอง³⁰

(2) การรับฟังพยานหลักฐานตามสภาพแห่งข้อเท็จจริงที่จะ

ต้องนำสืบ

เมื่อเกิดประเด็นข้อพิพาทที่จะต้องนำพยานหลักฐานมานำสืบ คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมมีสิทธิโดยอิสระที่จะอ้างพยานประเภทใดมาสืบก็ได้ ไม่ว่าจะ เป็นพยานบุคคล พยานเอกสาร หรือพยานวัตถุ สุดแต่ว่าพยานชนิดใดจะเป็นพยานที่ดีที่สุดที่จะพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นนั้นโดยไม่มีข้อจำกัด ซึ่งถ้าเป็นหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศาลยอมรับฟังทั้งนั้น³¹ เป็นไปตามหลักความอิสระในการแสวงหาพยานหลักฐาน แต่อย่างไรก็ตามมีข้อเท็จจริงในหลายกรณีที่มีการนำสืบจำเป็นต้องแสดงด้วยพยานหลักฐานบางชนิดเท่านั้น เนื่องจากข้อเท็จจริงอันหนึ่งอาจจะพิสูจน์โดยพยานบุคคลก็ได้ หรือพยานเอกสารก็ได้ และพยานทั้งสองประเภทนี้ต่างมีข้อดีและข้อเสียต่างกันไปตามคนละอย่าง กล่าวคือพยานบุคคลนั้นโดยปกติจะเป็นผู้ที่รู้เห็น

³⁰พรเพชร วิชิตชลชัย, เอกสารประกอบการสอนปริญญาโทวิชา กฎหมายลักษณะพยานเปรียบเทียบ, (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532).

³¹คณิง ภาไชย, พยาน, หน้า 56.

ข้อเท็จจริงใกล้ขีดที่สุด (ประจักษ์พยาน) ไม่มีการถ่ายทอดข้อเท็จจริงผ่านไปยังผู้อื่น และการมาเบิกความก็ตกอยู่ภายใต้ความศักดิ์สิทธิ์ของการสาบาน การถูกสั่งเกิดอาการปฏิกิริยาจากฝ่ายผู้พิพากษาและคู่ความฝ่ายตรงข้าม และถูกถามค้านโดยฝ่ายตรงข้าม (เป็นหลักประกันความน่าเชื่อถือของพยาน) แต่ข้อเสียของพยานบุคคลก็คือ ความจำของพยาน เพราะเหตุการณ์ตอนที่พยานพบเห็นนั้นเป็นเวลานานมาแล้ว หรือพยานอาจมีความบกพร่องในการรับรู้ข้อเท็จจริง หรือการถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อื่น เข้าใจก็อาจเป็นได้ ส่วนพยานเอกสารนั้นมีข้อดีตรงที่ว่า ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานแค่ไหน ข้อความในเอกสารก็ยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ซึ่งโดยหลักทั่วไป การอ้างพยานเอกสารต้องนำต้นฉบับของเอกสารนั้นมาสืบพร้อมกับบุคคลที่ทำเอกสารนั้นขึ้นมา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความแท้จริงของตัวเอกสารดังกล่าว แต่ข้อเสียก็คือ เนื่องจากเอกสารเกิดขึ้นเองไม่ได้ จะต้องมีบุคคลทำเอกสารนั้นขึ้นมา ซึ่งไม่มีหลักประกันว่าบุคคลนั้น จะทำเอกสารนั้นตามความจริงหรือแกล้งทำเอกสารเท็จ นอกจากนี้ พยานเอกสารยังมีปัญหาเรื่องการปลอมหรือความไม่ถูกต้องแท้จริงอีกด้วย ผลก็คือทำให้ความน่าเชื่อถือของเอกสารลดลงไปอีก แต่ข้อเสียเช่นนี้อาจแก้ไขได้ถ้าเอกสารนั้นเป็นเอกสารที่ทำขึ้นระหว่างคู่ความหรือคู่กรณีตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป เพราะในกรณีเช่นนี้คู่ความแต่ละฝ่ายย่อมต้องระวังผลประโยชน์ของตน และไม่ยอมให้อีกฝ่ายทำเอกสารที่มีข้อความเป็นเท็จแน่นอน เช่น ในการทำสัญญาซื้อขาย ดังนั้นในคดีที่สภาพแห่งข้อเท็จจริงเกี่ยวข้องกับนิติกรรมสัญญา ประเภทที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือแล้ว สมควรให้มีการสืบพยานเอกสารเพื่อพิสูจน์เนื้อความในสัญญานั้นเพียงอย่างเดียว เพื่อป้องกันไม่ให้มีการโต้เถียงกันไม่รู้จบโดยการนำพยานบุคคลมาสืบ ทำให้คดีดำเนินไปได้อย่างรวดเร็วและประหยัดขึ้น อันทำให้เกิดหลักเกณฑ์การห้ามรับฟังพยานบุคคลมาสืบแทน หรือเพิ่มเติมแก้ไขข้อความในเอกสารต่อไป³²

³² เข็มชัย ชุตินวงศ์ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 239.

(3) การรับฟังพยานหลักฐานตามสภาพแห่งพยานที่อ้างมาสืบ

การรับฟังพยานหลักฐานนอกจากจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้เพื่อความยุติธรรมในการดำเนินคดี และกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้สำหรับการนำสืบข้อเท็จจริงบางประเภทดังที่ได้กล่าวมาแล้ว คู่ความยังต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของการนำสืบพยานหลักฐานตามสภาพของพยานแต่ละประเภทด้วย เช่น ในกรณีที่กฎหมายบังคับให้ต้องทำเป็นหนังสือ คู่ความจะต้องนำต้นฉบับเอกสารมาสืบในทุกกรณีหรืออาจนำสืบเพียงสำเนาเอกสารนั้น หรือถ้าในกรณีจะนำสืบถ้อยคำของบุคคลหนึ่ง คู่ความจะต้องนำบุคคลนั้นมาสืบเสมอไป จะนำสืบบุคคลอื่นเป็นพยานบอกเล่าแทนบุคคลนั้นได้หรือไม่เพียงใด เป็นเรื่องที่จะพิจารณากันอีกที การรับฟังพยานหลักฐานตามสภาพของพยานอาจแบ่งพิจารณาออกเป็น

1. พยานเอกสาร
2. พยานวัตถุ
3. พยานบุคคล

1. พยานเอกสาร หมายถึงข้อความหรือเครื่องหมายใด ๆ ที่ปรากฏอยู่บนกระดาษหรือวัสดุอื่นใด ซึ่งคู่ความเสนอต่อศาลเพื่อใช้ข้อความหรือเครื่องหมายนั้นพิสูจน์ข้อเท็จจริง³³ การอ้างเอกสารเป็นพยานโดยหลักแล้วจะต้องอ้างต้นฉบับของเอกสารนั้น แต่มีข้อยกเว้นที่ให้อ้างสำเนาเอกสารดังกล่าวเป็นพยานได้ เช่น กรณีที่คู่ความที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตกลงกันว่าสำเนาเอกสารนั้นถูกต้องแล้ว หรือกรณีต้นฉบับเอกสารหาไม่ได้ ไม่ว่าจะเพราะเหตุสูญหายหรือถูกทำลาย หรือไม่สามารณำต้นฉบับมาได้โดยประการอื่น หรือในกรณีต้นฉบับเอกสารอยู่ในอารักขาหรือในความควบคุมของทางราชการ และเจ้าหน้าที่ได้รับรองสำเนาถูกต้องแล้ว เป็นต้น

³³ เข็มชัย ชูติวงศ์ คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 230.

2. พยานวัตถุ คือสิ่งของใด ๆ ที่คู่ความอ้างอิงให้ศาล
 ตรวจสอบเพื่อประโยชน์แก่คดีของตน การอ้างเอกสารใดเป็นพยานอาจเป็นพยานเอก
 สารหรือพยานวัตถุก็ได้สุดแต่วัตถุประสงค์ของการอ้าง กล่าวคือถ้าเป็นการอ้างเพื่อ
 ให้ศาลดูข้อความในเอกสารก็เป็นพยานเอกสาร แต่ถ้าเป็นการอ้างเพื่อให้ศาลดูรูป

ลักษณะของเอกสารก็เป็นพยานวัตถุ ส่วนการตรวจสอบพยานวัตถุถ้าคู่ความนำมาศาล
 ได้ ศาลก็ตรวจสอบวัตถุนั้นด้วยตนเอง แต่ถ้านำมาไม่ได้ก็ต้องนำศาลไปตรวจสอบ ณ ที่
 วัตถุนั้นตั้งอยู่

3. พยานบุคคล หมายความว่าบุคคลที่รู้เห็นเหตุการณ์
 อันเป็นข้อเท็จจริงในคดีและได้มาเบิกความต่อหน้าศาลในฐานะพยาน รวมทั้งถ้อยคำ
 ของบุคคลนั้น ซึ่งศาลได้จัดบันทึกข้อความไว้ในสำนวนความ ข้อพิจารณาในการรับฟัง
 พยานบุคคลอาจพิจารณาได้ดังนี้

(1) ความสามารถของพยาน คือพยานมีความ
 สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้

(2) ฐานะของพยาน กล่าวคือ ห้ามมิให้โจทก์อ้าง
 จำเลยเป็นพยานเพื่อยืนยันเอาผิดกับตัวจำเลยนั้นเอง กับอ้างจำเลยคนหนึ่งมาเป็น
 พยานของตน เพื่อยืนยันเอาผิดกับจำเลยอีกคนหนึ่งในคดีนั้นด้วย ตามหลัก "บุคคล
 ไม่ควรถูกบังคับให้ต้องกระทำการอันเป็นผลร้ายแก่ตนเอง" หรือตกอยู่ในอิทธิพล
 ของความกลัวหรือความหวัง (Influence of fear or hope) ก็คือถ้าจำเลย
 ให้การไปตามความจริงในความผิดที่ตนเองมีส่วนร่วมด้วยนั้น ก็กลัวว่าจะต้องรับ
 โทษหรือรับโทษหนักขึ้นด้วย และถ้าตนให้การไม่จริงก็เกิดความหวังว่าอาจจะหลุด
 พันโทษหรือรับโทษน้อยลง

(3) ข้อความรู้ของพยาน คือพยานผู้นั้นจะต้องเป็นผู้ที่รู้เห็นเหตุการณ์นั้นด้วยตนเองหรือเป็นพยานโดยตรงหรือประจักษ์พยาน หากแต่ได้ยินคำบอกกล่าวจากผู้อื่นในเหตุการณ์นั้น บุคคลนั้นคงเป็นพยานบอกเล่า ซึ่งโดยหลักการจะไม่รับฟังแต่มีข้อยกเว้นที่ให้รับฟังได้ เช่น คำบอกเล่าที่เป็นคำรับ คำบอกเล่าที่เป็นคำกล่าวของผู้ตาย ข้อความที่มีอยู่ในเอกสารมหาชน กิตติศัพท์และความเห็น คำพิพากษาและคำพยานในคดีเรื่องก่อน คำให้การของพยานในครั้งก่อน

(4) พยานที่น่าสืบโดยผิวดระเบียบ เช่น พยานมิได้สาบานหรือปฏิญาณตน เบิกความโดยได้ฟังคำพยานคนก่อน เบิกความโดยอ่านข้อความ เป็นต้น

(4) การรับฟังพยานหลักฐานโดยพิเคราะห์ถึงการคุ้มครองสิทธิ

เสรีภาพของจำเลย

เดิมความผิดอาญาถือว่าเป็นความเสียหายต่อแผ่นดิน รัฐหรือแผ่นดินเป็นผู้เสียหาย จึงเป็นผู้มีหน้าที่นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และผู้ถูกกล่าวหาจะมีฐานะเป็น "กรรมในคดี" แต่ต่อมาหลักดังกล่าวได้พัฒนาไปมาก โดยเฉพาะในเรื่องแนวความคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศ³⁴ และฐานะของผู้ถูกกล่าวหาถูกยกขึ้นเป็น "ประชาชนในคดี" เป็นการให้เกียรติภูมิแก่มนุษยชาติ (Human dignity) ดังนั้น ในการดำเนินคดีอาญา ผู้ถูกกล่าวหาจะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าพิสูจน์ไว้ว่ามีความผิดโดยศาล ข้อสันนิษฐานดังกล่าวนี้จะมีปรากฏในกฎหมายของทุก ๆ รัฐ รวมทั้งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (The Universal

³⁴ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 8-15 (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2530) หน้า 820.

declaration of human rights) ด้วย³⁵ หรือในการที่ศาลจะพิพากษาลงโทษบุคคลหนึ่งบุคคลใด ถ้ากรณียังเป็นที่ยังสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำผิดหรือไม่ กฎหมายให้ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย การยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย (In dubio pro reo) นี้ จึงมีความเกี่ยวข้องกับความแน่นอนของกฎหมาย กล่าวคือ หลักประกันที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยตามกฎหมายอาญาอย่างหนึ่งก็คือ กฎหมายต้องมีความแน่นอน เมื่อใดที่ตัวบทกฎหมายที่จะนำมาใช้ลงโทษแก่จำเลยยังไม่เป็นที่แน่นอน ก็ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้จำเลย³⁶ นอกจากนั้น หลักเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานโดยพิเคราะห์ถึงการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ หลักในเรื่องการไม่รับฟังพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย (Exclusionary rule of illegally obtained evidence) ตามหลักดังกล่าวศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานหลักฐานใด ๆ ที่เป็นผลได้มาจากการปฏิบัติหน้าที่ที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่ เช่น ศาลจะไม่ยอมรับฟังพยานวัตถุ ไม่ว่าจะเป็นมืด หรือเฮโรอีน ที่ได้มาจากการค้นที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตามที่ได้กล่าวในรายละเอียดมาแล้วข้างต้น

1.4.2 หลักเกณฑ์การจำกัดพยานหลักฐาน

ในปัญหาความรับผิดในทางอาญา กล่าวคือในปัญหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับองค์ประกอบความผิดและความชั่ว และปัญหาข้อเท็จจริงประกอบดุลพินิจในการลงโทษนั้นมักจะบัญญัติถึงรูปแบบบังคับของการนำพยานหลักฐานเข้าสู่การพิจารณาไว้ ในกรณีนี้เรียกกันว่าเป็นกรณี "การจำกัดพยานหลักฐาน" ซึ่งอาจจำกัดได้ 2

³⁵ คณิต ณ นคร, "ฐานะของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญา," ใน รพี' 35 (กรุงเทพฯ: เนติบัณฑิตยสภา, 2535), หน้า 97-100.

³⁶ คณิต ณ นคร, "การยกประโยชน์แห่งความสงสัยและการเลือกลงโทษ," วารสารอัยการ 4 (มีนาคม 2524): หน้า 57.

ประการ³⁷ คือ (1) การจำกัดชนิดของพยานหลักฐาน กล่าวคือ เฉพาะชนิดของ พยานหลักฐานตามที่กฎหมายบัญญัติไว้เท่านั้นที่จะใช้ในคดีได้ ได้แก่ พยานเอกสาร พยานวัตถุ พยานบุคคล และผู้ชำนาญการพิเศษ (2) การจำกัดหลักเกณฑ์การสืบ และการรับฟัง กล่าวคือ พยานหลักฐานที่กล่าวมาแล้วนั้นจะนำเข้าสู่การพิจารณาได้ ภายใต้อำนาจของกฎหมายว่าด้วยการสืบพยานและการรับฟังด้วย แต่ในที่นี้จะเน้น เฉพาะหลักเกณฑ์การจำกัดพยานหลักฐานในส่วนที่ว่าด้วยการรับฟังเท่านั้น

หลักเกณฑ์จำกัดการรับฟังพยานหลักฐาน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง ได้ว่า บทตัดพยานหลักฐาน (Exclusionary Rules) เป็นหลักเกณฑ์เกี่ยวกับ พยานหลักฐานใดที่ศาลไม่รับฟังหรือรับฟังเป็นพยานไม่ได้ ซึ่งคำว่า "รับฟังไม่ได้" นี้ แปรมาจากคำว่า "Inadmissible" ซึ่งมีความหมายว่า ใช้เป็นพยานไม่ได้เลย มิใช่หมายความว่ารับฟังเป็นยุติตามนั้นไม่ได้³⁸ ตัวอย่างเช่น พยานหลักฐานที่ได้มา โดยมิชอบ (Fruit of the poisonous tree doctrine) , พยานบอกเล่า (Hearsay) เป็นต้น และเหตุที่ให้หลักเกณฑ์จำกัดพยานหลักฐานประเภทเหล่านี้ ได้อาศัยเหตุผล 3 ประการ คือ³⁹

ก. เพื่อให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น โดยไม่สูญเสียความยุติธรรม และไม่ให้การรับฟังพยานหลักฐานมีหลักเกณฑ์ที่ยุ่งยาก ซับซ้อนจนเกินความจำเป็น

³⁷ คณิต ณ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, หน้า 48-49.

³⁸ จรัญ ภักดีธนากุล, "บทตัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย," วารสารกฎหมาย 6 (2524), หน้า 2.

³⁹ โอสถ โกคิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศ ในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน หน้า 72.

ข. เพื่อป้องกันมิให้ผู้พิพากษาถูกโน้มน้าว โดยข้อเท็จจริงที่ไม่ควรรับฟัง จนมีผลทำให้การวินิจฉัยบรรทัดคดีผิดพลาด ไม่อาจอำนวยความสะดวกยุติธรรมได้อย่างเต็มที่

ค. เพื่อผดุงไว้ซึ่งความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ตลอดจนการให้ความคุ้มครองต่อบุคคลภายนอกที่อาจเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการพิจารณา เช่น การให้สิทธิแก่พยานที่ปฏิเสธการตอบคำถามในการซักความในบางเรื่อง

การจำกัดการรับฟังพยานหลักฐานประเภทแรกคือพยานหลักฐานที่ได้มาโดยมิชอบได้กล่าวมาแล้วในข้อ 1.4.1 (1) ค. จึงไม่ขอกล่าวในส่วนนี้อีก และในบรรดาบทตัดพยานบทที่รู้จักกันทั่วไป ที่ห้ามมิให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่า (Hearsay) เป็นพยานหลักฐานในคดีเลยวันแต่จะเข้าข้อยกเว้นที่มีกฎหมายอนุญาตไว้วันนี้ชื่อเรียกว่า "Rule Against Hearsay" กล่าวคือ ถ้าเป็นพยานบอกเล่าแล้ว คู่ความฝ่ายใดจะอ้างอิงมาเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนคดีของตนไม่ได้ หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือพยานบอกเล่านั้นรับฟังไม่ได้ ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวกับเรื่องพยานบอกเล่านี้ไม่มีปัญหามากนักในประเทศที่มีระบบกฎหมายเป็นแบบประมวลกฎหมาย เช่น ประเทศฝรั่งเศสและเยอรมันนี่ เป็นต้น เพราะในประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย มักจะวาดรูปแบบการพิจารณาคดีเป็นแบบไต่สวน (Inquisitorial system) ให้ศาลมีหน้าที่ค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงจากพยานหลักฐานเท่าที่จะพึงปรากฏ โดยไม่มีกฎหมายกำหนดบทตัดพยานเอาไว้ว่าพยานหลักฐานแบบนี้หรือแบบนี้รับฟังหรือถือเป็นพยานไม่ได้ ดังนั้นตามปกติศาลจึงรับฟัง (Admit) พยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานได้เสมอ ปัญหาคงไปอยู่ที่ตอนซึ่งนำหน้าคำพยานว่า พยานหลักฐานชั้นใดควรจะมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากน้อยยกว่ากันอย่างไร ส่วนในประเทศในกลุ่มกฎหมายระบบคอมมอนลอว์ (Common law) หรือ Anglo-American เช่น ประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นั้น วางรูปแบบการพิจารณาคดีเป็นแบบกล่าวหา (Accusatorial system) ให้ศาลวางตนเป็นกลาง คอยพิจารณาพยานหลักฐาน

ที่คู่ความแต่ละฝ่ายนำเสนอเข้าสู่สำนวนศาลเพื่อสนับสนุนข้อต่อสู้ของตน ซึ่งรูปแบบการพิจารณาคดีดังกล่าว ทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการกำหนดคุณลักษณะของพยานหลักฐานที่คู่ความจะนำสืบขึ้นมาว่า พยานหลักฐานชนิดใดบ้างที่คู่ความจะอ้างเป็นพยานหลักฐานสนับสนุนข้ออ้างของตนไม่ได้⁴⁰

ท่านศาสตราจารย์ประมุข สุวรรณศรี ได้ให้เหตุผลของการที่ศาลไม่ยอมรับฟังพยานบอกเล่าไว้ว่าเป็นเพราะ 1) ผู้ที่บอกเล่านั้นไม่ต้องรับผิดชอบเท็จจริงที่เล่าให้ฟังนั้นแม้จะเป็นเท็จ 2) การเล่ากันต่อ ๆ มาทำให้ข้อเท็จจริงเปลี่ยนแปลงกลับกลายเป็นได้ 3) โอกาสที่พยานจะแต่งแต้มเสริมสร้างข้อเท็จจริงที่รับฟังมาเกิดขึ้นได้ง่าย 4) พยานบอกเล่าไม่ใช่พยานที่ดีที่สุด ถ้าศาลยอมรับฟังแล้วจะเป็นเหตุให้มีการเปลี่ยนแทนตัวพยานกันได้⁴¹ และโดยหลักกฎหมายในระบบ Anglo-American ได้พัฒนาแบบแผนการสืบพยานบุคคลขึ้นมาว่าพยานจะต้องเปิดเผยความภายใต้เงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ ก. ต้องให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเปิดเผยความ ข. ต้องให้พยานมาเปิดเผยความต่อหน้าศาลเพื่อศาลจะได้สามารถตรวจสอบกิริยาท่าทางและคุณสมบัติของพยานนั้นที่เรียกว่า "Principle of Publicity and Confrontation" และ ค. ต้องให้โอกาสคู่ความฝ่ายตรงข้ามมีโอกาสถามค้านพยานนั้นด้วย ซึ่งเงื่อนไขทั้ง 3 ดังกล่าวนี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการชี้ให้เห็นถึงความขาดตกบกพร่องของพยานในเรื่องการรับรู้ (Perception) ความทรงจำ (Memory) และการบรรยายถ่ายทอด (Narration) อันเป็นปัจจัยหลักในการพิจารณาประเมินคุณค่าและน้ำหนักของคำเปิดเผยความพยานว่า คำเปิดเผยความนั้นมีคุณค่าเชื่อถือเพียงใด และแบบแผนการสืบพยานบุคคลดังกล่าวนี้เองที่ก่อให้เกิดหลักกฎหมายในเรื่องบทตัดพยานบอกเล่าตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะถ้ายอมให้ศาลรับฟังพยานบอกเล่าเป็นพยานหลักฐานได้แล้ว ก็เท่ากับยอมให้ตัวพยานที่แท้จริง

⁴⁰ จรัญ ภักดีธนากุล, "บทตัดพยานบอกเล่าในกฎหมายไทย," วารสารกฎหมาย, หน้า 1-2.

⁴¹ ประมุข สุวรรณศรี, คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน, หน้า 89.

เบิกความโดยตนเองไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตัว ไม่ต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล และคู่ความฝ่ายตรงข้าม ทั้งยังเป็น การตัดโอกาสถามค้านอันสำคัญยิ่งของคู่ความ ฝ่ายนั้นเสียด้วย การถามค้านพยานบอกเล่าที่ฟัง เขามาอีกที่หนึ่งนั้นย่อมไม่มี ประโยชน์อะไรเลย เพราะไม่ว่าจะถามอย่างไรพยานบอกเล่าก็คงตอบได้แต่ว่า ได้รับฟัง เข่าว่ามาตามที่เบิกความไปแล้วเท่านั้น⁴²

แต่อย่างไรก็ตามการรับฟังพยานบอกเล่าในบางกรณี ก็สามารถรับ ฟังได้ เช่น คำกล่าวของผู้ตาย กิตติศัพท์หรือข้อเท็จจริงที่เล่าลือกันทั่วไป เอกสาร มหาชน คำกล่าวในขณะที่เกิดเหตุหรือกระชั้นชิดกับเหตุการณ์ คำพิพากษาในคดีเรื่อง ก่อน คำบอกเล่าที่เป็นคำรับ คำพยานในคดีก่อน คำให้การของพยานในครั้งก่อน เป็นต้น⁴³ เพราะถือว่าคำบอกเล่าเหล่านี้มีความน่าเชื่อถือโดยเหตุผลในตัวเอง จึงรับฟังเป็นพยานหลักฐานได้

จากการที่ผู้เขียนได้อธิบายถึงแนวความคิดเกี่ยวกับคุณค่าของพยาน หลักฐาน และหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการรับฟังพยานหลักฐานโดยทั่วไปดังที่กล่าวข้างต้นนี้ ก็โดยมีความมุ่งหมายที่จะแสดงให้เห็นว่า ในการรับฟังพยานหลักฐานในคดีอาญานั้น ศาลจะรับฟังพยานที่คู่ความได้นำมาสืบเพื่อให้ เห็นความจริงของ เรื่องที่เป็นประเด็นสู่ การพิจารณาของศาล ซึ่งพยานหลักฐานที่ศาลจะรับฟังและให้น้ำหนักจะต้องเป็น พยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็น รวมทั้งจะต้องพิจารณาว่า พยาน หลักฐานที่คู่ความนำเข้ามาสืบ หากเป็นพยานบุคคล พยานนั้นมีส่วนได้รับรู้ในการก่อ ให้เกิดการกระทำความผิดนั้นอย่างไร มีความเป็นกลางเพียงใด และหากเป็น

⁴² จรัญ ภักดีธนากุล, "แนวการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับบทตัดพยาน บอกเล่าของไทย," วารสารกฎหมาย 7 (ตุลาคม 2525), หน้า 64-65.

⁴³ มยุรี จารมิกรานนท์, "การรับฟังพยานบอกเล่าของศาล," วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.

ประเด็นที่จำเป็นที่ต้องใช้ความรู้พิเศษในบางเรื่องแล้ว ย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องมีการรับฟังพยานที่มีคุณสมบัติแตกต่างไปจากพยานบุคคลโดยทั่วไป ซึ่งก็คือพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ฉะนั้น พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่จะนำมาเข้าสู่กระบวนการของการรับฟังคำพยานและมีน้ำหนักน่าเชื่อถือได้ นอกจากพยานผู้นั้นจะต้องมีความรู้ในประเด็นแห่งคดีดังกล่าวอย่างดีแล้ว ยังจะต้องเป็นพยานที่มีลักษณะครบถ้วนอย่างเดียวกันกับพยานบุคคลโดยทั่วไป กล่าวคือ จะต้องเป็นพยานที่มีคุณสมบัติเป็นพยานในอุดมคติดังที่ผู้เขียนได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้นด้วย

2. พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Expert)

ในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในส่วนของ การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในชั้นศาล ศาลจำเป็นที่จะต้องได้รับรู้ รับฟังถึงข้อเท็จจริง (Facts) อันเป็นความจริงเพื่อที่จะใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยคดี ซึ่งจะส่งผลให้ทำการวินิจฉัยได้อย่างถูกต้องเที่ยงธรรม โดยข้อเท็จจริงอันเป็นความจริงนั้นศาลจะได้จากการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ มาทำการกลั่นกรอง ซึ่งน้ำหนักตามหลักเกณฑ์พิจารณาของศาล จนเป็นที่ยุติว่าพยานหลักฐานนั้น ๆ เชื่อถือได้ ศาลจึงรับไว้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัย

อย่างไรก็ตาม ในบางคดีนั้นคงมีรูปแบบพฤติกรรมแห่งคดีแตกต่างไปจากคดีทั่ว ๆ ไป ซึ่งเพียงอาศัยประสบการณ์การรู้เห็นของบุคคลธรรมดาทั่วไปจะสามารถอาศัยเพียงความทรงจำถ่ายทอดประสบการณ์การรู้เห็นนั้นออกมาเป็นพยานหลักฐานประกอบการวินิจฉัยได้ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยบุคคลผู้ซึ่งได้รับการฝึกฝนและมีประสบการณ์สูงเป็นพิเศษในทางเฉพาะด้าน ในการที่จะช่วยเหลือพิสูจน์ถึงความจริงนั้น⁴⁴ บุคคลดังกล่าวนี้เป็นที่รู้จักในการดำเนินกระบวนการ

⁴⁴M. J. Fox, Lawyer's concise guide to trial procedure, 2 nd ed. (N.J.: Prentice-Hall, 1969), pp.2.

ในคดีแฟ่งว่า "ผู้เชี่ยวชาญ" และในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาว่า "ผู้ชำนาญการพิเศษ"

2.1 ประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการของการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

ในประเทศอังกฤษ ประมาณศตวรรษที่ 14 ศาลได้ขอความช่วยเหลือจากคัลยแพทย์เพื่อช่วยในการวินิจฉัยถึงสภาพตลอดจนสาเหตุของบาดแผล และการตาย ในการพิจารณาคดีเกี่ยวกับความผิดอันเนื่องมาจากการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต และในราวกลางศตวรรษที่ 16 บทบาทในการช่วยเหลือศาลในการพิจารณาคดีนั้น ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางมากขึ้นโดยเฉพาะในทางด้านที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์และแพทยศาสตร์ โดยได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ⁴⁵ โดยปรากฏจากคำกล่าวของท่านผู้พิพากษา Saunders ในปี ค.ศ. 1553 ในคดี Buckley V. Rice-Thomas (1554) ถึงการยอมรับผู้เชี่ยวชาญว่า

"เมื่อกรณีปรากฏขึ้นในกฎหมายของเรามีส่วนเกี่ยวข้องกับ วิทยาศาสตร์หรือศาสตร์ในสาขาอื่นใดก็ตาม เราจะขอความช่วยเหลือจากนักวิทยาศาสตร์หรือผู้รู้ในศาสตร์สาขานั้น สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ควรยกย่องกฎหมายของเรา ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่อาจปฏิเสธการยอมรับศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ นี้ได้ และเราควรยอมรับและสนับสนุนในคุณค่าของสิ่งที่ควรยกย่องนี้"⁴⁶

⁴⁵G. D. Wakes, *An Introduction to evidence*, 3 rd ed. (London: Sweet & Maxwell, 1967), pp.172.

⁴⁶Sir Rupert Cross and Colin Tapper, *Cross on evidence*, 7 th ed., (London: Butterworths, 1990), pp.493.

แต่แม้จะมีการใช้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้เฉพาะกิจมาช่วยในการพิจารณาคดีก็เป็นการใช้คนละวัตถุประสงค์กับพยานผู้เชี่ยวชาญในปัจจุบัน กล่าวคือ ผู้พิพากษาจะคัดเลือกคณะลูกขุนซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจเพื่อตัดสินข้อเท็จจริงโดยอาศัยความรู้ของลูกขุนเองคณะลูกขุนจะปรึกษาแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน และสรุปความเห็นของฝ่ายข้างมากออกมาเป็นข้อตัดสิน⁴⁷ จึงไม่มีกรณีที่เกิดการขัดแย้งในระหว่างความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ต่อมาในศตวรรษที่ 17 ได้มีการพัฒนาวิธีพิจารณาคดีโดยให้มีการนำพยานบุคคลมาเบิกความในศาลถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ได้พบเห็น และลดบทบาทของคณะลูกขุนซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะกิจเดิม โดยกีดกันมิให้ลูกขุนที่รู้เห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีมีส่วนตัดสินคดีนั้น บรรดาผู้เชี่ยวชาญต่าง ๆ จึงคงมีสถานะเป็นเพียงพยานเพียงฐานะเดียว และศาลได้รับฟังผู้เชี่ยวชาญเหล่านี้ในฐานะของพยานประเภทหนึ่ง⁴⁸

พยานผู้เชี่ยวชาญนี้เริ่มต้นมีหลักเกณฑ์ในการรับฟังและการยอมรับดังเช่นในปัจจุบันตั้งแต่ประมาณกลางศตวรรษที่ 18 ในคดี *Folkes v. Chadd* (1782) นาย Smeaton ผู้เป็นวิศวกรผู้มีชื่อเสียง ถูกเรียกมาให้ความเห็นเป็นพยานถึงสาเหตุแห่งการตื้นเขินของอ่าวว่า เป็นผลมาจากเชื่อมกันน้ำทะเลหรือไม่ โดยการให้ความเห็นของวิศวกรผู้นี้ได้อาศัยการตรวจสอบสภาพของชายฝั่งทะเล ทางไหลเวียนของน้ำและทิศทางของกระแสลม การขีดสาดของทรายประกอบการเปรียบเทียบอ่าวอื่นซึ่งมิได้มีการสร้างเชื่อมกันน้ำทะเล มาทำเป็นความเห็น⁴⁹

⁴⁷ เข็มชัย ชูติวงศ์ "พยานผู้เชี่ยวชาญในสหรัฐอเมริกา" อัยการนิเทศ 3 (2523) หน้า 43.

⁴⁸ G. D. Wakes, *An Introduction to evidence*, pp.172.

⁴⁹ Sir Rupert Cross and Colin Tapper, *Cross on evidence*, pp.493.

จากนั้นก็ได้มีการพัฒนาจากการยอมรับในขั้นต้นในฐานะของพยาน
 ความเห็นและพยานบุคคล จนกระทั่งในปัจจุบันได้รับการยอมรับในฐานะของความ
 เป็นพยานผู้เชี่ยวชาญพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษดังเช่นปัจจุบัน^{๕๐} ซึ่งศาลรับฟังในฐานะ
 ที่เป็นผู้ที่สามารถใช้ความรู้ความสามารถคลี่คลายพิสูจน์ข้อเท็จจริง ในคดีที่บุคคล
 ธรรมดาไม่สามารถให้ความกระจ่างต่อศาลได้ เพื่อประโยชน์ต่อศาลในการที่จะได้
 วินิจฉัยอรรถคดีได้ถูกต้องตรงตามข้อเท็จจริง

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า ในขั้นแรกการรับฟังผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น
 เป็นข้อยกเว้นของหลักทั่วไปที่ไม่ยอมรับฟังคำพยานความเห็น โดยถือว่าผู้เชี่ยวชาญ
 พิเศษเป็นผู้ที่เข้ามาช่วยให้ความรู้แก่ศาล แต่มาในสมัยปัจจุบัน ถือว่าคำของผู้ชำนาญ
 การพิเศษก็คือคำของพยานธรรมดาสามัญนั่นเอง เป็นเรื่องที่ต้องอยู่ภายใต้กฎข้อ
 บังคับต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในเรื่องนี้ ซึ่งไม่ถือว่าพยานชนิดนี้จะรับฟังได้เสมอไป^{๕๑}

2.2 ความจำเป็นและความสำคัญของการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

ในคดีอาญาทั่ว ๆ ไปแล้ว พยานหลักฐานในคดีที่จะนำเสนอสู่ศาลนั้น
 ในส่วนของวัตถุพยานมักจะได้จากสถานที่เกิดเหตุ และในส่วนของพยานบุคคลก็มักจะ
 เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์หรือที่เรียกว่าประจักษ์พยาน และพยานแวดล้อมกรณีอื่น ๆ ซึ่ง
 ศาลจะนำพยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้รวบรวมประมวลซึ่งน้ำหนักเพื่อให้ได้ความจริง

^{๕๐}B. Robertson, and G. A. Vignaux, "Expert evidence: law practice and probability," Oxford Journal of Legal Studies 12 (Autumm, 1992), pp.392.

^{๕๑}โอสถ โภคิน, คำอธิบายและเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยานหลักฐาน, หน้า 192-193.

อย่างไรก็ตามในการรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ ยังคงมิได้พยานหลักฐานที่สมบูรณ์ครบถ้วน ยังคงมีพยานหลักฐานอื่น ๆ อีกที่ตกค้างหลงเหลือ หรืออาจจะรวบรวมได้แต่ไม่อาจที่จะใช้นามากกว่าอ้างยืนยันข้อเท็จจริงในชั้นศาลได้โดยตัวของพยานหลักฐานนั่นเอง หรือแม้แต่ในส่วนของข้อเท็จจริงนั้น ๆ จะต้องมีประจักษ์พยานอยู่แล้วก็ตาม แต่ประจักษ์พยานนั้นก็ เป็นเพียงบุคคลธรรมดา ซึ่งอาศัยเพียงความทรงจำของตนบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นไว้ แล้วนำมาให้การถ่ายทอดเป็นคำพยาน ซึ่งขีดความสามารถในเรื่องนี้ของมนุษย์มีขีดจำกัด เมื่อเวลาผ่านไป การถ่ายทอดเรื่องราวออกเป็นคำพยานก็อาจจะคลาดเคลื่อนหลงลืมได้ จึงทำให้ศาลไม่อาจได้รับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอย่างครบถ้วน หรือเรื่องราวบางเรื่องหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น แม้ประจักษ์พยานจะสามารถทรงจำได้ทั้งหมด และสามารถถ่ายทอดออกมาได้ครบถ้วนก็ตาม แต่หากเรื่องนั้น ๆ มิใช่เรื่องที่เกิดขึ้น โดยปกติธรรมดา ๆ ทั่วไปแล้ว ศาลคู่ความ หรือแม้แต่ตัวพยานผู้เบิกความก็ไม่อาจเข้าใจความหมายหรือเรื่องราวนั้น ๆ ได้ดีพอ จึงทำให้คำพยานในเรื่องนั้น ๆ ไม่อาจใช้ประโยชน์ในการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างเต็มที่

ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า แม้พยานหลักฐาน บางอย่าง บางชนิดจะมีอยู่จริง ผ่านการรู้เห็นรับทราบของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการพิจารณาคดีอาญาจริง แต่พยานหลักฐานเหล่านั้นก็ไม่อาจใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ เพราะเป็น เรื่องที่อยู่นอกเหนือขีดจำกัดความรู้ความสามารถของบุคคลทั่ว ๆ ไป แต่เพื่อให้พยานหลักฐานในลักษณะดังกล่าวนี้ ใช้เป็นประโยชน์ในการพิจารณาคดีได้อย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ในการพิจารณาคดีอาญา จึงจำเป็นที่จะต้องได้บุคคลผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องราวนั้น ๆ มาสื่อความหมายหรือถ่ายทอดเรื่องราวดังกล่าวต่อศาล เพื่อให้ศาลสามารถรู้และเข้าใจเรื่องราว นั้นได้ ทั้งนี้ โดยที่บุคคลผู้ทำหน้าที่ดังกล่าวนี้จะต้องมีความน่าเชื่อถือในความไว้อคติ หรือน่าเชื่อถือในความเที่ยงธรรมของเขาสองได้ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ บุคคลเช่นนั้นทำหน้าที่เสมือนหนึ่งล่ามผู้ถ่ายทอดถ้อยคำจากพยานหลักฐานที่ศาล หรือผู้เกี่ยวข้อง ในคดีไม่เข้าใจความหมายให้ได้ เข้าใจกันนั่นเอง

ดังนั้นจึงอาจพิจารณาถึงความจำเป็นและความสำคัญของการรับฟัง
 ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญหรือที่เรียกว่าพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้ใน 2 แนวทางประกอบ
 กันคือ

1. จากสภาพการณ์แห่งคดี
2. จากคุณสมบัติเฉพาะของผู้ชำนาญการพิเศษ

1. จากสภาพการณ์แห่งคดี

ดังที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า พยานหลักฐานในคดีอาญาบาง
 อย่างนั้นโดยลำพังตัวของพยานหลักฐานนั้นเอง ไม่สามารถที่จะทำให้ศาลหรือผู้เกี่ยว
 ข้องในการดำเนินคดีอาญาเข้าใจในความหมายหรือข้อเท็จจริงที่ซ่อนแฝงอยู่ได้ ดัง
 เช่น ในคดีฆาตกรรมโดยการใช้อาวุธปืนคดีหนึ่ง สามารถรวบรวมพยานหลักฐานได้
 หลายอย่าง คือรวบรวมได้หัวกระสุนปืนที่ยิงออกจากอาวุธปืน อาวุธปืน ปลอกกระ
 สุนปืน รอยนิ้วมือที่อาวุธปืน คราบเลือดที่ติดเสื้อผ้าต้องสงสัยรอยเท้าที่เกิดเหตุและ
 เศษผ้า เมื่อมีการนำเสนอพยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้ต่อศาลเพื่อให้ศาลได้พิจารณา
 เองแล้ว ศาลย่อมไม่อาจเข้าใจได้ว่าพยานหลักฐานต่าง ๆ เหล่านี้มีความสัมพันธ์
 กับคดีจริงหรือไม่ ข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร และเพียงพอในการที่จะวินิจฉัยบ่งชี้ถึงตัว
 ผู้กระทำผิดได้หรือไม่

ภายใต้สภาพการณ์แห่งคดีดังกล่าวนี้เองจึงมีความจำเป็นที่จะ
 ต้องนำผู้เชี่ยวชาญพิเศษเข้ามาในคดีเพื่อช่วยเหลือให้ความกระจ่างเกี่ยวกับข้อเท็จ
 จริงที่แฝงเร้นนั้นต่อศาล (Making a mute piece of physical evidence
 reveal additional facts)⁵² เพื่อที่ศาลจะเข้าใจเรื่องราวข้อเท็จจริงและ

⁵²J. M. Fitzgerald, Handbook of criminal investiga-
 tion (N.Y.: ARCO Publishing, n.d.), pp.192.

จะได้นำไปกลั่นกรองวินิจฉัยคดีต่อไป ซึ่งในการให้การต่อศาลของผู้ชำนาญการพิเศษนั้น อาจใช้กระบวนการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ หรือโดยใช้ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ในเรื่องที่พยานหลักฐานนั้น ๆ จำต้องใช้ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์มาวิเคราะห์ หรืออาจใช้หลักวิชาการในแต่ละสาขาที่เกี่ยวข้อง ซึ่งอาจเป็นเรื่องในทางศิลปศาสตร์ต่าง ๆ ตามแต่รูปคดีและผู้ชำนาญการพิเศษสาขาที่เกี่ยวข้องนั้น ซึ่งการแบ่งแยกขอบเขตความรู้ว่าเรื่องใดเป็นวิทยาศาสตร์ เรื่องใดเป็นศิลปศาสตร์ ในปัจจุบันยังเป็นที่ไม่ชัดเจนนักและคงเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันอยู่ แต่สรุปแล้วต้องเป็นเรื่องราวที่มีกฎเกณฑ์แน่นอนและสามารถพิสูจน์ได้ถึงความคงที่ของกฎเกณฑ์นั้น⁵³

จากตัวอย่างข้างต้นนั้นจึงอาจอธิบายกระบวนการคลี่คลายหรือตีแผ่ข้อเท็จจริงที่แฝงเร้นในพยานหลักฐานต่าง ๆ โดยผู้ชำนาญการพิเศษต่อศาลได้ว่า ได้มีการนำอาวุธซึ่งเป็นพยานหลักฐานนั้น ไปทำการยิงแล้วเก็บหัวกระสุนปืนและปลอกกระสุนปืนนั้น มีขนาดหน้าตัดกระสุนปืนและมีลักษณะรอยเกลียวลากล่องปืนที่ประทับติดอยู่เป็นลักษณะเดียวกันหรือไม่ และรอยเข็มแทงชนวนที่ตีท้ายปลอกกระสุนอยู่ในตำแหน่งเดียวกันหรือไม่ หากมีลักษณะเดียวกันก็อาจสรุปได้ว่า เป็นกระสุนปืนที่ยิงออกจากปืนกระบอกเดียวกัน เพราะอาวุธปืนแต่ละกระบอกจะมีตำแหน่งของเกลียวภายในลากล่องปืนแตกต่างกัน ตามแต่บริษัทผู้ผลิตและการควั่นเกลียวลากล่องปืน ตรวจรอยนิ้วมือที่อาวุธปืน รอยเท้าในที่เกิดเหตุ ว่าเป็นของผู้ต้องสงสัยหรือไม่ คราบเลือดที่ติดเสื้อผ้าผู้ต้องสงสัยจะถูกส่งไปตรวจพิสูจน์ว่าเป็นเลือดชนิดเดียวกับผู้ตายหรือไม่ และเศษผ้าที่พบในที่เกิดเหตุ จะถูกตรวจพิสูจน์ว่าเป็นใยผ้าชนิดเดียวกับที่ผู้ต้องสงสัยสวมใส่หรือไม่ และฉีกขาดออกจากเสื้อผ้าดังกล่าวตรงส่วนไหน เหล่านี้เป็นต้น ซึ่งจะเป็นข้อเท็จจริงที่ผู้ชำนาญการพิเศษได้เปิดเผยให้การต่อศาลทราบเพื่อประกอบการวินิจฉัย ซึ่งข้อเท็จจริงเหล่านี้บุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปซึ่งมิได้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าว จะไม่สามารถอธิบายหรือถ่ายทอดให้ศาลทราบได้

⁵³G. D. Wakes, An Introduction to evidence, pp.172.

ดังนั้นเหตุผลประการแรกที่จำเป็นและต้องให้ความสำคัญกับ
 ผู้ชำนาญการพิเศษในคดีอาญาก็คือ ลักษณะพฤติการณ์แห่งพยานหลักฐานในคดีที่มีความ
 ซับซ้อนและยุ่งยากในทางเทคนิคเฉพาะ จนบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปไม่อาจทำความเข้าใจกับพยานหลักฐานในคดีนั้นได้ จึงต้องอาศัยผู้ชำนาญการพิเศษในการไขข้อ
 เท็จจริงที่แฝงเร้นในพยานหลักฐานเหล่านั้นให้ศาลเข้าใจ

2. จากคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ชำนาญการพิเศษ

ผู้ชำนาญการพิเศษ คือบุคคลผู้ซึ่งมีความรอบรู้ในเรื่องราว
 เฉพาะเป็นการพิเศษ โดยความรอบรู้เช่นว่านั้นเกิดจากการศึกษาหรือจากประสบ
 การณ์เฉพาะตน⁵⁴ หรือการอาจกล่าวโดยเป็นที่เข้าใจว่าผู้ชำนาญการพิเศษคือผู้ที่
 มีความรู้ความชำนาญสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปและมีความสามารถเข้าใจเรื่อง
 ราวบางเรื่องเป็นการเฉพาะที่บุคคลทั่วไปไม่อาจเข้าใจได้

จากคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้ชำนาญการพิเศษนี้เองเป็นปัจจัย
 สำคัญที่ทำให้เกิดการรับฟังพยานผู้ชำนาญการพิเศษขึ้น ซึ่งท่านผู้พิพากษา Per
 Lawton L. J. ได้ยอมรับในคดี R. V. Turner (1975) ว่า ความเห็นของผู้
 ชำนาญการพิเศษนั้นศาลสามารถรับฟังได้ เมื่อความเห็นเช่นว่านั้นเป็นความเห็นใน
 เรื่องที่อยู่นอกเหนือประสบการณ์และความรู้ของผู้พิพากษาหรือลูกขุน แต่หากการ
 พิสูจน์ข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้น ศาลหรือลูกขุนสามารถวินิจฉัยได้เองโดยไม่จำเป็นต้อง
 อาศัยความช่วยเหลือของผู้ชำนาญการพิเศษแล้ว ศาลก็ไม่จำเป็นต้องรับฟังความ
 เห็นของผู้ชำนาญการพิเศษในเรื่องนั้น⁵⁵

⁵⁴H. C. Black, Black's law dictionary, 5 th ed.

(Minn.:West Publishing, 1979), pp.519.

⁵⁵Sir Rupert Cross and Colin Tapper, Cross on
 evidence, 7 th ed., pp.491.

จากความข้างต้นนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่าศาลได้ยอมรับว่ามี เรื่องราวศาสตร์ต่าง ๆ จำนวนมากที่อยู่นอกเหนือไปจากความรอบรู้ของศาล เช่น เรื่องราวในทางการแพทย์ ในทางวิทยาศาสตร์ ความหมายของศัพท์เฉพาะ (Technical term) เรื่องเกี่ยวกับทางปฏิบัติประเพณีทางการค้า หรือระบบกฎหมายต่าง ๆ ของต่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งศาลจำเป็นต้องเข้าใจเรื่องราวศาสตร์ต่าง ๆ เหล่านี้ จึงจะสามารถประสาทความยุติธรรมให้ได้ ศาลจึงต้องพึ่งพาผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวศาสตร์ต่าง ๆ ที่ศาลไม่รู้ หรืออาจกล่าวได้ว่า คุณสมบัติสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ศาลยอมรับในความสำคัญ และความจำเป็นในการรับฟังผู้เชี่ยวชาญพิเศษคือ ความเป็นผู้ที่มีความรู้ ประสบการณ์ ความชำนาญในเรื่องราวบางเรื่อง ในศาสตร์บางศาสตร์สูงกว่าศาล และเป็นประโยชน์ต่อศาลในการที่จะใช้คุณลักษณะพิเศษข้อนี้ในการวินิจฉัยคดีและอำนวยความสะดวกยุติธรรม

อย่างไรก็ตามการที่ศาลจะยอมรับผู้ใดว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น ผู้นั้นจะต้องแสดงให้เห็นปรากฏต่อศาลเสียก่อนว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเหมาะสมที่จะเป็นผู้ชำนาญการพิเศษได้จริง ซึ่งส่วนนี้จะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในส่วนที่ว่าด้วยการพิสูจน์ความชำนาญการพิเศษ

2.3 ความหมาย ลักษณะและสถานะของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

ผู้เชี่ยวชาญพิเศษและผู้เชี่ยวชาญในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Expert เหมือนกัน ซึ่งมีการให้ความหมายต่าง ๆ กัน ดังนี้

Black's Law Dictionary ได้ให้ความหมายของคำว่า "Expert witness" ว่า⁵⁶ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ คือบุคคลผู้ที่มีความรอบรู้ในเรื่องราวเฉพาะเป็นการพิเศษ โดยความรอบรู้เช่นว่านั้นได้จากการศึกษา

⁵⁶H. C. Black, Black's law dictionary, pp.519.

หรือจากประสบการณ์เฉพาะตน, บุคคลผู้ซึ่งโดยพฤติการณ์แห่งการใช้ชีวิตและการทำงาน มีความชำนาญในการให้ความเห็นต่อปัญหาข้อพิพาท

พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ คือบุคคลผู้ซึ่งโดยการศึกษาหรือประสบการณ์พิเศษแล้วมีความรู้ในเรื่องราวเฉพาะเรื่องสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปซึ่งมิได้ผ่านการฝึกฝนอบรมเช่นนั้นและสามารถที่จะทำความเห็นอันแน่นนอนแม่นยำ หรือพิจารณาเหตุผลทำความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง, พยานผู้ซึ่งได้รับการยอมรับในฐานะผู้เชี่ยวชาญ และได้รับอนุญาตให้ทำการช่วยเหลือคณะลูกขุนในการทำความเข้าใจเรื่องราวที่ยุ่งยากซับซ้อนและเรื่องราวเฉพาะเรื่องอันเป็นเรื่องทางเทคนิค ซึ่งบุคคลธรรมดาทั่วไปไม่อาจทำความเข้าใจได้, บุคคลผู้ซึ่งโดยปกติวิสัยแห่งการดำเนินชีวิตและการทำงานเป็นผู้มีความชำนาญเฉพาะเป็นการพิเศษในการเสนอความเห็นต่อข้อโต้แย้งในเรื่องนั้น ๆ ได้"

The new encyclopedia Britanica ได้อธิบายคำว่า "Expert evidence" ไว้ว่า⁵⁷

"พยานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ จะต้องมีความรู้ ความชำนาญ หรือประสบการณ์อย่างพิเศษเฉพาะในเรื่องราวที่จะต้องให้การเป็นพยาน และได้รับอนุญาตจากศาลให้ทำคำให้การเสนอในรูปของความเห็นได้"

Webster ได้ให้ความหมายของคำว่า "Expert" ไว้ว่า⁵⁸

⁵⁷The new encyclopedia Britannica, 15 th ed. Vol 26 (Chicaco: Encyclopedia Britannica, 1989), pp.160.

⁵⁸Webster's new world dictionary 3 rd ed., (N.Y.: Simon & Schuster, 1988), pp.478.

"ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการพิเศษ คือบุคคลผู้มีความชำนาญมาก หรือได้รับการฝึกฝนมาอย่างสูงและมีความรอบรู้ในเรื่องราวพิเศษเฉพาะ"

The Federal Rules of Evidence (Rule 702 Testimony by Experts)⁵⁰ ได้อธิบายไว้ว่า

"หากความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ทางด้านเทคนิค หรือความรู้พิเศษ เฉพาะด้านอื่น ๆ จะช่วยให้มีความเข้าใจพยานดีขึ้น หรือให้วินิจฉัยข้อเท็จจริงในประเด็นได้ พยานผู้มีความรู้ในฐานเป็นผู้เชี่ยวชาญโดยความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ การฝึก หรือการศึกษาจะให้การในเรื่องนั้น ๆ ก็ได้ ในแบบของความเห็นหรือเป็นประสบการณ์อื่น "

จากความหมายต่าง ๆ ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษข้างต้นนั้น สามารถวิเคราะห์ได้ว่า พยานพยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้นมีลักษณะที่สำคัญอยู่ 2 ประการ ประกอบกันดังนี้

1. ความเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์เป็นพิเศษ
2. สามารถให้การเป็นพยานเป็นประโยชน์ต่อศาลในการวินิจฉัยคดี

1. ความเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญ ประสบการณ์เป็นพิเศษ

พยานผู้ชำนาญการพิเศษจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ในเรื่องราวบางเรื่อง ในศาสตร์บางสาขา ซึ่งบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปไม่อาจรู้ หรือไม่อาจเข้าใจในเรื่องราวนั้น หรือในศาสตร์สาขานั้น

⁵⁰The Federal Rules of Evidence (As Amended through December 12, 1975), Rule 702.

โดยหลักทั่วไปแล้ว ความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้ชำนาญการพิเศษนั้นเกิดจากการเรียนรู้ ทั้งโดยการเรียนรู้จากตำราหรือจากการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวกับเรื่องที่ตนเป็นผู้ชำนาญการพิเศษทางหนึ่ง ในกรณีส่วนใหญ่จะเห็นได้จากการที่มีประกาศนียบัตรจากสถาบันการศึกษานั้น ๆ รับรองวิทยฐานะของผู้ชำนาญการพิเศษว่า เป็นผู้ที่มีความรู้ในสาขาที่ได้ศึกษามาจริง หรือโดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติการด้วยตนเองจนเกิดความรู้ความชำนาญในเรื่องที่ตนเป็นผู้ชำนาญการพิเศษอีกทางหนึ่ง ในกรณีนี้อาจเกิดจากการศึกษาจากตำราหรือจากสถาบันการศึกษา แต่ก็ได้มีการศึกษาในทางปฏิบัติควบคู่ไปด้วยซึ่งในบางกรณีอาจไม่มีประกาศนียบัตรหรือปริญญารับรองวิทยฐานะ แต่ผู้ชำนาญการพิเศษนั้นก็อาจอ้างการชำนาญจากการปฏิบัติได้ แม้ว่าจะมิได้มีการประกอบอาชีพในเรื่องราวสาขาที่ตนมีความชำนาญการพิเศษเลยก็ตาม ดังในคดี R. V. Silverlock (1894) ซึ่งศาลได้วินิจฉัยว่า ทนายความก็อาจให้การเป็นผู้ชำนาญการพิเศษในการตรวจลายมือ (Handwriting) ได้แม้ว่าจะได้ศึกษาเรื่องการตรวจลายมือนี้ โดยประสงค์เป็นความรู้ส่วนตัวบ้างเท่านั้น^{๑๐} ดังนั้นการให้การเป็นพยานของผู้ชำนาญการพิเศษจึงสามารถให้การในรูปของความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรประกอบหลักวิชาการได้

2. สามารถให้การเป็นพยานเป็นประโยชน์ต่อศาลในการวินิจฉัยคดี

นอกจากพยานผู้ชำนาญการพิเศษจะเป็นผู้ที่มีความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์เป็นพิเศษต่างจากบุคคลธรรมดาโดยทั่ว ๆ ไปแล้วยังต้องสามารถนำความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ที่มีอยู่นั้นถ่ายทอดให้ศาลและบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไปได้รู้และเข้าใจในประเด็นแห่งคดีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวหรือศาสตร์ที่ตนเป็นผู้ชำนาญการพิเศษได้ เพื่อที่ศาลจะได้นำค่าให้การเป็นพยานของผู้ชำนาญการพิเศษนั้น มาพิจารณาเกี่ยวกับประเด็นในคดีที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้วินิจฉัยคดีได้อย่างถูกต้องและเป็น

^{๑๐}Sir Rupert Cross and Colin Tapper, Cross on evidence, 7 th ed., pp.496.

ธรรม ดังที่ Lord President Cooper ได้กล่าวไว้ในคดี Davie v. Edinburgh Magistrates (1953) ว่าผู้ชำนาญการพิเศษมีหน้าที่ให้ความรู้เท่าที่จำเป็นแก่ผู้พิพากษาเพื่อที่จะสามารถพิจารณาวินิจฉัยคดีได้ถูกต้องโดยอาศัยความรู้ที่ได้จากผู้ชำนาญการพิเศษนั้น มาพิเคราะห์พยานหลักฐานและวินิจฉัยพิพากษาคดีอย่างอิสระ⁶¹

ดังนั้นจึงอาจสรุปความหมายของพยานผู้ชำนาญการพิเศษได้ว่า พยานผู้ชำนาญการพิเศษคือบุคคลผู้ซึ่งมีความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ในเรื่องราวบางเรื่อง หรือในศาสตร์บางสาขาเป็นพิเศษ ซึ่งบุคคลธรรมดาโดยทั่วไปไม่อาจรู้หรือเข้าใจได้ และบุคคลนั้นได้ให้การต่อศาลเกี่ยวกับความรู้เช่นว่านั้น ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเด็นแห่งคดี เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาและวินิจฉัยของศาล

เมื่อพิจารณาถึงความหมายและลักษณะของพยานผู้ชำนาญการพิเศษดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าพยานผู้ชำนาญการพิเศษมีความแตกต่างไปจากพยานบุคคลอื่นอยู่หลายประการคือ

1. พยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้นเป็นบุคคลภายนอกผู้มิได้มีความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีเลย แต่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในคดีเพราะบุคคลผู้เกี่ยวข้องในคดีต้องการอาศัยความรู้ ความสามารถพิเศษอันเป็นคุณสมบัติเฉพาะของผู้ชำนาญการพิเศษมาคลี่คลายความหมายของข้อเท็จจริงในคดีที่ยังเป็นที่เคลือบแคลงหรือคลุมเครือให้กระจ่างแจ้งต่อบุคคลผู้เกี่ยวข้องในคดี ซึ่งต่างจากบุคคลอื่น คือประจักษ์พยานซึ่งเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง หรือพยานบอกเล่าที่แม้จะไม่ได้รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง แต่ก็ยังคงรู้เรื่องราวนั้นบ้างจากการรับฟังบุคคลอื่นก่อนที่จะมาให้การต่อศาล

⁶¹ Ibid, pp.494.

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ที่มีความ
ความเป็นกลางสูงกว่า หรือมีอคติในการให้การเป็นพยานน้อยกว่าประจักษ์พยาน
และพยานบอกเล่า ที่มีส่วนรู้เห็นเหตุการณ์อยู่ก่อนที่จะมาให้การเป็นพยาน

2. ความน่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้นเกิดจากคุณค่า
แห่งความรอบรู้ หรือคุณสมบัติในทางความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ที่พยานผู้
ชำนาญการพิเศษมีอยู่ โดยมีได้ขึ้นอยู่กับการรู้เห็นเหตุการณ์ของผู้ชำนาญการพิเศษ
เป็นสำคัญแต่อย่างใด ซึ่งต่างกับประจักษ์พยาน และพยานบอกเล่า ซึ่งความน่า
เชื่อถือของพยานเหล่านี้ขึ้นอยู่กับการเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง

ดังนั้นเมื่อพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นผู้ที่มีความรู้ความ
ชำนาญ ประสบการณ์สูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป การที่ศาลหรือบุคคลในคดีอื่น ๆ จะ
พิสูจน์ถึงความถูกต้องในความรู้ของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษจึงเป็นเรื่องยาก ความ
น่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ จึงมักขึ้นอยู่กับการพิจารณาพยานผู้เชี่ยวชาญ
การพิเศษเอง ซึ่งต่างไปจากประจักษ์พยานและพยานบอกเล่าที่สามารถพิสูจน์สิ่งที่
ได้รู้เห็นง่ายกว่าความน่าเชื่อถือ จึงขึ้นอยู่กับการพิจารณาความจริงที่ได้รู้เห็น

3. จากการที่พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษใช้ความรู้ ความชำนาญ
และประสบการณ์ของตนเองเป็นหลักในการให้การเป็นพยาน ซึ่งความรู้เหล่านี้ต้องมี
หลักเกณฑ์ที่สามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งในบางครั้งมีความซับซ้อนยากที่จะสามารถถ่ายทอดให้
บุคคลในคดีเข้าใจได้ โดยอาศัยแต่เพียงการเบิกความด้วยวาจาต่อศาลโดยใช้
เวลาอันสั้นในขณะที่ประจักษ์พยาน และพยานบอกเล่าอาศัยความทรงจำจากประสบ
การณ์การรู้เห็นของตนเองเป็นหลักในการให้การเป็นพยาน ซึ่งต้องมีการพิสูจน์ต่อหน้า
ศาลถึงประสบการณ์ความทรงจำนั้น

ดังนั้นพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษจึงอาจทำค่าให้การเป็นพยาน
ในรูปของความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษเป็นลายลักษณ์อักษรเสนอต่อศาลประกอบ

การเบิกความของตนได้ ซึ่งต่างจากประจักษ์พยาน และพยานบอกเล่าที่จะต้อง
เบิกความด้วยวาจาต่อศาล โดยไม่อาจทำค่าให้การเป็นพยานในรูปความเห็นเสนอ
ต่อศาล

4. โดยที่ความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษคือความรู้
ความชำนาญ และประสบการณ์ซึ่งผู้ที่ได้รับการศึกษาอบรมฝึกฝน เช่นนั้นย่อมมีความรู้
เชี่ยวชาญเช่นเดียวกัน ดังนั้นผู้เชี่ยวชาญการพิเศษในเรื่องราวหรือศาสตร์สาขาเดียว
กัน ย่อมให้การเป็นพยานเกี่ยวกับความรู้ความเชี่ยวชาญเป็นอย่างเดียวกัน จึงไม่ใช่
เป็นการเฉพาะตัวซึ่งต่างจากประจักษ์พยาน และพยานบอกเล่าที่มีประสบการณ์
เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นการเฉพาะตัว จึงไม่อาจให้ผู้ใดมาให้การเป็นพยาน
ในเรื่องนั้น ๆ แทนได้

จากความแตกต่างดังกล่าวนี้เองจะเห็นได้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญ
การพิเศษมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่ต่างไปจากพยานบุคคลโดยทั่วไป จึงจัดเป็นพยาน
บุคคลอีกประเภทหนึ่ง แยกต่างหากจากพยานบุคคลอื่น คือประจักษ์พยาน และ
พยานบอกเล่า ซึ่งเกณฑ์ในการรับฟังและชี้หน้าหนักพยานของศาลในส่วนที่เกี่ยวข้อง
ข้องกับพยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษนี้ควรที่จะมีหลักการรับฟังและชี้หน้าหนักพยานต่างไป
จากพยานบุคคลอื่นโดยทั่วไปด้วย

2.4 เงื่อนไขและวิธีการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษ

2.4.1 การรับพยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษเข้าสู่กระบวนการพิจารณา

ของศาล

ในกรณีทั่ว ๆ ไปในระบบกฎหมาย Anglo-American
นั้นคู่ความจะเป็นผู้กล่าวอ้าง และนำพยานผู้เชี่ยวชาญการพิเศษมาให้การเป็นพยานต่อ
ศาล ในขณะที่ระบบกฎหมายของภาคพื้นยุโรปบางประเทศเช่น ฝรั่งเศสนั้น ศาล

เป็นผู้กำหนดผู้เชี่ยวชาญพิเศษ จากบัญชีผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่ได้รับการเสนอจากสถาบัน หรือสมาคมวิชาชีพในสาขาที่ผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้นมีความรู้เชี่ยวชาญ⁶²

ในระบบกฎหมาย Anglo-American ซึ่งให้เป็นหน้าที่ของคู่ความในการกล่าวอ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นพยาน และนำพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษมาให้การต่อศาล โดยให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้นำสืบหักล้าง พิสูจน์พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น อาจวิเคราะห์พบข้อบกพร่องได้ 6 ประการด้วยกัน คือ⁶³

1. ผู้เชี่ยวชาญพิเศษอาจมีอคติเอนเอียงไม่เป็นกลาง
2. อาจมีผลเสียหายเกิดขึ้น จากการที่ผู้เชี่ยวชาญพิเศษมิได้แสดงออกซึ่งข้อมูลทั้งหมด หรือปิดบังความรู้บางส่วน
3. ข้อจำกัดความสามารถในการที่ผู้เชี่ยวชาญพิเศษจะให้ปากคำอย่างอิสระในการค้นหาความจริงในศาล
4. ความเกลียดชัง หรือมีอคติของผู้เชี่ยวชาญพิเศษต่อกระบวนการวิธีพิจารณา
5. ไม่เป็นการยุติธรรมในการต่อสู้คดี เนื่องจากความยากลำบากในการระบุตัวผู้เชี่ยวชาญพิเศษ
6. ยังไม่มีมาตรฐานคุณภาพของความเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่ชัดเจน

อย่างไรก็ตามศาลสูง (Supreme court) ยังมีอำนาจที่จะกำหนด หรือแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญของศาลขึ้นมา หรือโดยแต่งตั้งบัญชีรายชื่อผู้

⁶²The new encyclopedia Britannica, pp.160.

⁶³M. N. Howard, "The neutral expert: a plausible threat to justice," The criminal law review (February, 1991) , pp.99.

ชำนาญการพิเศษได้^{๘๔} แต่ในระบบของประเทศฝรั่งเศสนั้น คู่ความจะกล่าวอ้าง และนำพยานผู้ชำนาญการพิเศษให้การเป็นพยานต่อศาลได้ โดยเลือกจากบัญชีรายชื่อผู้ชำนาญการพิเศษซึ่งศาลได้แต่งตั้งขึ้นบัญชีไว้แล้ว โดยได้รับรายชื่อจากสถาบัน หรือสมาคมวิชาชีพที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว หรือศาสตร์ที่ผู้ชำนาญการพิเศษนั้นมีความรู้เชี่ยวชาญ ซึ่งบัญชีรายชื่อนี้จะได้รับการพิจารณาจากกรรมาธิการอีกครั้งอย่างเข้มงวดก่อนให้ศาลแต่งตั้ง^{๘๕}

2.4.2 การพิสูจน์ความชำนาญพิเศษ

หน้าที่ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษคือ การเตรียมการให้ข้อมูลและความรู้เกี่ยวกับประเด็นคดีต่อศาล หรือให้ความช่วยเหลือต่อศาลในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นในคดี ซึ่งอยู่นอกเหนือความรู้และประสบการณ์ของศาล^{๘๖} ซึ่งการยอมรับของศาลต่อหน้าที่ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษ เกิดจากการยอมรับในความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษ ว่ามีอยู่เหนือบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป

ดังนั้นก่อนที่ศาลจะยอมรับฟังพยานผู้ชำนาญการพิเศษนี้ จึงต้องมีการพิจารณาถึงคุณสมบัติในด้านความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษว่ามีอยู่จริงเสียก่อน ซึ่งการพิสูจน์ผู้ชำนาญการพิเศษนี้ทำการพิสูจน์ได้ใน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการพิสูจน์ก่อนศาลรับเข้าเป็นพยานผู้ชำนาญการพิเศษ

^{๘๔}G. D. Wakes, An Introduction to evidence, pp.178.

^{๘๕}J. R. Spencer, "The Neutral expert: an implausible bogey," The criminal law review (February 1991), pp.108.

^{๘๖}D. H. Sheldon, and M. D. Macleod, "From normative to positive data: expert psychological evidence re-examined," The criminal law review (November 1991), pp.812.

และขั้นตอนการพิสูจน์หลังจากศาลรับเข้าเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษแล้ว

1. ขั้นตอนการพิสูจน์ก่อนศาลรับเข้าเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

การพิสูจน์ในขั้นตอนนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการกล่าวอ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษเป็นพยานต่อศาล แต่ศาลยังมิได้วินิจฉัยว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ และยอมรับเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ซึ่งการพิสูจน์ในขั้นตอนนี้มีอยู่ 2 รูปแบบด้วยกันคือ^{๑๗}

1.1 การจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญพิเศษเสนอศาลกล่าวคือ สถาบัน องค์กร หรือสมาคมวิชาชีพต่าง ๆ อาจจัดทำบัญชีรายชื่อสมาชิกของตนซึ่งมีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องราวความรู้ หรือศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งสถาบัน องค์กร หรือสมาคมวิชาชีพนั้น ๆ รับผิดชอบอยู่ เสนอต่อศาลเพื่อกำหนดแต่งตั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ซึ่งในการจัดทำบัญชีรายชื่อนี้ สถาบัน องค์กร หรือสมาคมวิชาชีพนั้น ๆ ย่อมจะทำการตรวจสอบและคัดเลือกแต่เฉพาะผู้ซึ่งมีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์สูง เป็นที่ยอมรับในบรรดาผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องราว หรือศาสตร์สาขาเดียวกันจัดเข้าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ดังนั้นการจัดทำบัญชีรายชื่อผู้เชี่ยวชาญพิเศษนี้จึงถือได้ว่าเป็นการพิสูจน์ความเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ก่อนที่ศาลจะวินิจฉัยรับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

1.2 การพิสูจน์ความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญพิเศษต่อศาลก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้การเป็นพยานต่อศาลในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ซึ่งพยานซึ่งจะให้การในฐานะผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่จะถูกพิสูจน์ความเป็นผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้นอาจไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้เชี่ยวชาญพิเศษใน

^{๑๗}M. N. Howard, "The neutral expert: a plausible threat to justice," *The criminal law review* (February, 1991), pp. 100.

ความหมายของบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพเช่นนั้นก็ได้ เช่น ในคดี R.V. Silverlock (1894)⁶⁸ ศาลได้วินิจฉัยว่าทนายความอาจให้การในฐานะพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษเกี่ยวกับการตรวจสอบลายมือได้ เมื่อเขาได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องลายมือนี้มาเป็นเวลาหลายปีโดยถือเป็นงานอดิเรก แต่เรื่องราวบางสาขาศาลได้วางมาตรฐานการพิสูจน์ไว้สูงกว่าปกติ เช่น ในการให้การเป็นพยานเกี่ยวกับกฎหมายต่างประเทศ (Foreign Law) ซึ่งพยานจำเป็นต้องมีความรู้เชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะดังปรากฏในคดี Bristow V. Sequeville (1850)⁶⁹ ที่ปรึกษากฎหมายของสถานทูตปรัสเซียในกรุงลอนดอนถูกจ้างมาเป็นผู้ชำนาญการพิเศษ ซึ่งจะต้องให้การถึงกฎหมายของเมือง โคโลญจน์ แต่ศาลไม่ยอมรับว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษในเรื่องนี้ เพราะว่าพยานไม่เคยปฏิบัติงานที่ใช้กฎหมายของเมืองโคโลญจน์มาก่อน แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าผู้ชำนาญการพิเศษในกฎหมายต่างประเทศ จำเป็นจะต้องเป็นทนายว่าความอยู่ในประเทศนั้น ศาลต้องการแต่เพียงว่าเป็นผู้ที่มีความรู้พิเศษเท่านั้น ซึ่งอาจจะปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ที่ใช้กฎหมายนั้น หรือเป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายนั้น หรือเป็นผู้มีอาชีพที่จะต้องใช้กฎหมายนั้นก็ได้

สำหรับในขั้นตอนการพิสูจน์ก่อนศาลรับเข้าเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนี้ การวินิจฉัยว่าพยานนั้นมีความสามารถหรือความเหมาะสมที่จะเป็นผู้ชำนาญการพิเศษเป็นอำนาจของศาลเท่านั้นที่จะเป็นผู้วินิจฉัย⁷⁰

⁶⁸ Sir Rupert Cross and Nancy Wilkins, *An Outline of the law of evidence*, 5 th ed., (London: Butterworths, 1980), pp.111.

⁶⁹ G. D. Wakes, *An Introduction to evidence*, pp.174.

⁷⁰ Avtra Singh, *Principles of the law of evidence*, 3 rd ed., (Allahabad-2: Central Law Agency, 1982), pp.194.

อย่างไรก็ตามมีข้อน่าสังเกตว่า การพิสูจน์ความเป็นผู้ชำนาญการพิเศษต่อศาลนี้ คงเป็นแต่เพียงการพิสูจน์การยอมรับของผู้มีความรู้เชี่ยวชาญในสาขานั้น ๆ เท่านั้น เพราะการที่จะพิสูจน์ถึงความรู้ความสามารถที่แท้จริงนั้น คงเป็นการยากที่ศาลหรือคู่ความซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาที่ไม่มีความรู้ความชำนาญ หรือประสบการณ์เป็นพิเศษจะไปตรวจสอบถึงขีดความสามารถที่แท้จริงของผู้ชำนาญการพิเศษที่มีความรู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้น ๆ โดยตรงได้

2. ขั้นตอนการพิสูจน์ภายหลังจากศาลรับเข้าเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญ การพิเศษ

เมื่อศาลได้ยอมรับว่าพยานเป็นผู้ชำนาญการพิเศษแล้วย่อมสามารถให้การเป็นพยานเกี่ยวกับประเด็นในคดีได้ ซึ่งคู่ความฝ่ายตรงข้ามอาจยอมรับว่าพยานเป็นผู้ชำนาญการพิเศษจริง แต่กรณีนี้ยากที่จะเกิดขึ้นเพราะโดยปกติแล้วคู่ความฝ่ายตรงข้ามจะทำการคัดค้านอย่างหนัก หรืออาจกล่าวได้ว่าเมื่อพยานได้รับการยอมรับในชั้นแรก ถึงความเป็นพยานผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ยังคงต้องเผชิญกับการพิสูจน์หักค้าน ในชั้นพิจารณาอีกครั้ง ซึ่งโดยมากแล้วเฉพาะผู้ที่เป็นผู้ชำนาญการพิเศษที่แท้จริงเท่านั้น ที่สามารถผ่านการพิสูจน์หักค้านนี้ได้⁷¹

ในการพิสูจน์หักค้านพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้นอาจเป็นการพิสูจน์ในเรื่องขอบเขตของความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์เพราะจะมีผลต่อการนำข้อถือในคำให้การเป็นพยาน โดยเฉพาะเมื่อมิได้มีการรับรองถึงมาตรฐานการตรวจสอบพิสูจน์ความสามารถที่แท้จริงดังกล่าว⁷² และอาจมีการพิสูจน์ถึงความมีอคติของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ เช่น การถูกอ้างเป็นพยาน โดยคู่ความผู้อ้างพยาน

⁷¹J. M. Fitzgerald, Handbook of criminal investigation, pp.197.

⁷²G. D. Wakes, An Introduction to evidence, pp.174.

หลายครั้ง หรือค่าให้การเป็นพยานนั้นมักเป็นประโยชน์ต่อรูปคดีของคู่ความฝ่ายตรงข้ามที่ได้กล่าวอ้างผู้เชี่ยวชาญพิเศษ หรือพิสูจน์ถึงการว่าจ้างพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนี้เป็นต้น ซึ่งจะมีผลให้ค่าให้การของผู้เชี่ยวชาญพิเศษนี้มีผลต่อรูปคดีน้อยลง⁷³

อย่างไรก็ตามแม้ว่าผู้เชี่ยวชาญพิเศษจะสามารถผ่านการพิสูจน์ทั้ง 2 ขั้นตอนแล้ว แต่ก็มีใช้ว่าศาลจะให้ความเชื่อถือตามค่าให้การนั้นทันที ศาลยังคงต้องชั่งน้ำหนักค่าให้การดังกล่าวเสียก่อนว่าควรเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งรายละเอียดเกี่ยวกับการชั่งน้ำหนักของศาลนี้ จะได้กล่าวถึงโดยละเอียดต่อไปในหัวข้อที่ว่าด้วย การให้น้ำหนักค่าพยานของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

2.4.3 การให้ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

The Encyclopedia Americana ได้อธิบายเกี่ยวกับการให้ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Expert testimony) ไว้ดังนี้⁷⁴

การให้ความรู้หรือความเห็น ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสาระสำคัญอันเป็นประเด็นต่อศาลโดยผู้เชี่ยวชาญพิเศษ ซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้ที่มีการศึกษาอย่างพิเศษ มีความชำนาญในทางปฏิบัติ จากการทำงานหรือวิชาชีพ โดยอยู่บนพื้นฐานที่ว่าความเห็นหรือความรู้นั้น เป็นผลจาก 1) อาชีพที่ได้รับการพัฒนาจนเกิดมีความรู้และความชำนาญอย่างพิเศษ 2) ความเห็นจากความรู้และความชำนาญที่ได้จากการประกอบวิชาชีพ

⁷³B. W. Palmer, *Courtroom strategies*, 4 th ed., (N.J.: Prentice-Hall, 1966), pp.134.

⁷⁴The encyclopedia Americana, Vol.10, (Connecticut: Grolier, 1986), pp.771.

The Black's Law dictionary ได้อธิบายเกี่ยวกับการให้ความเห็น
ของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ (Expert testimony) ไว้ดังนี้⁷⁵

ความเห็นซึ่งอยู่บนพื้นฐานแห่งเหตุผล หรือประสบการณ์ของบุคคลผู้มีความ
ชำนาญหรือความรู้เป็นพิเศษในศาสตร์บางสาขา การประกอบวิชาชีพ หรือธุรกิจ
กิจการงาน ซึ่งพิเศษนอกเหนือไปจากบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป

จึงอาจสรุปได้ว่า การให้ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้นคือการ
ให้การเป็นพยาน หรือเบิกความของผู้ชำนาญการพิเศษต่อศาล โดยเป็นการให้ความ
เห็น หรือความรู้อันเป็นผลจากความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ อย่างพิเศษใน
ศาสตร์บางสาขา หรือเรื่องราวบางเรื่องซึ่งบุคคลธรรมดาโดยทั่ว ๆ ไปไม่อาจรู้หรือ
เข้าใจในศาสตร์หรือเรื่องราวนั้นได้ เป็นเรื่องที่เป็นสาระสำคัญหรือประเด็นในคดีที่
เกี่ยวข้อง กับเรื่องราวหรือศาสตร์ที่ตนเป็นผู้ชำนาญการพิเศษนั้น

ความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษนี้เป็นความเห็นที่ได้จากการใช้ความรู้
ความชำนาญและประสบการณ์ เป็นเหตุผลประกอบการพิจารณาจากข้อเท็จจริง
ของพยานหลักฐานในคดีที่ผู้ชำนาญการพิเศษได้รับทราบ หรือจากข้อเท็จจริงในคดีใน
ส่วนที่ยังคลุมเครือหรือน่าสงสัยอยู่⁷⁶ ดังนั้นความถูกต้องแท้จริงของพยานหลักฐานใน
คดี ตลอดจนความถูกต้องแท้จริงของข้อเท็จจริงในคดี หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ข้อ
มูลพื้นฐานที่ผู้ชำนาญการพิเศษจะใช้เป็นข้อมูลในการเบิกความเป็นพยาน หรือให้
ความเห็นนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญเพราะเป็นตัวแปรที่ส่งผลลัพท์ต่อความน่าเชื่อถือและ
ความถูกต้องของความเห็นหรือการเบิกความของผู้ชำนาญการพิเศษ ซึ่งหากข้อมูลพื้นฐาน
นั้นถูกต้องแท้จริง ความเห็นหรือการเบิกความนั้นย่อมน่าเชื่อถือหรือเป็นประ

⁷⁵H. C. Black, Black's law dictionary, pp.519.

⁷⁶M. J. Fox, Lawyer's concise guide to trial
procedure, 2 nd ed. (N.J.: Prentice-Hall, 1969), pp.3.

โยชน์ต่อการที่ศาลใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัยมาก แต่หากข้อมูลนั้นไม่ถูกต้อง คลาดเคลื่อน ความเห็นหรือการเบิกความของผู้ชำนาญการพิเศษก็อาจคลาดเคลื่อน และไม่เป็นประโยชน์ต่อศาลในการใช้ประกอบการพิจารณาวินิจฉัย

นอกจากนั้นแล้ว ยังอาจวิเคราะห์ได้ว่าความเห็นหรือคำให้การเป็น พยานของผู้ชำนาญการพิเศษนั้นประกอบไปด้วย 2 ส่วนด้วยกันคือ⁷⁷

1. เหตุผลหรือหลักวิชาของความเห็น (Ground of opinion).
2. ความเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประเด็น (opinion on facts in issue)

1. เหตุผลหรือหลักวิชาของความเห็น (Ground of opinion)

ในส่วนนี้เป็นความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ในเรื่องที่ผู้ชำนาญการพิเศษมีความรู้เชี่ยวชาญ ใช้เป็นเหตุผลในทางหลักวิชาการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็นแห่งคดี เพื่อทำเป็นความเห็นหรือคำให้การเป็นพยานเสนอศาลซึ่งเหตุผล หรือหลักวิชาในส่วนนี้สามารถพิสูจน์และยืนยันได้ ดังเช่นในคดี Flores V. Chadd (1782) เมื่อวิศวกรให้ความเห็นว่าการพังทลายของชายฝั่งทะเลมีสาเหตุจากการเคลื่อนตัวของตะกอนในอ่าว เหตุผลหรือหลักวิชาของความเห็นก็คือ การพิจารณาถึงตำแหน่งของอ่าว ทิศทางของกระแสลม และการเคลื่อนตัวของทรายเปรียบเทียบกับอ่าวอื่น ๆ ซึ่งมีได้มีการสร้างเขื่อนกั้นน้ำทะเล

⁷⁷G. D. Wakes, An Introduction to evidence, pp.175-177.

2. ความเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในประเด็น (Opinion on facts in issue)

ความเห็นในส่วนนี้เป็นผลจากการนำเหตุผลหรือหลักวิชาของความเห็น (Ground of opinion) มาวิเคราะห์พยานหลักฐานหรือข้อมูลพื้นฐาน แล้วนำความเห็นนั้นเสนอศาลเพื่อพิจารณาต่อไป ซึ่งผู้ชำนาญการพิเศษมักจะไม่นับถึงความเห็นนั้นในทางที่ซึ่งเป็นข้อเด็ดขาดถึงความถูกต้องแน่นอนทั้งนี้เพราะพยานหลักฐานหรือข้อมูลพื้นฐานที่ผู้ชำนาญการพิเศษได้รับทราบเพื่อนำมาพิจารณาให้ความเห็นนั้น อาจมีความคลาดเคลื่อน หรือความผิดพลาดอยู่ ดังนั้นแม้ว่าหลักวิชา หรือเหตุผลที่ใช้วิเคราะห์จะเป็นหลักวิชา หรือเหตุผลที่สามารถใช้พิสูจน์ได้ แต่เมื่อพยานหลักฐานหรือข้อมูลพื้นฐานที่ใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ยังคงมีความไม่แน่นอนอยู่ ผู้ชำนาญการพิเศษก็ยังคงไม่อาจยืนยันถึงความแน่นอนถูกต้องของความเห็นได้ เช่น ผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์ลายมือ (Handwriting) อาจไม่กำหนดบ่งชี้ถึงลายมือบุคคล แต่จะทำความเห็นเพียงแค่อ้างอิงถึงความคล้ายคลึงของลายเส้น ระหว่างตัวอย่างลายมือที่ได้รับกับลายมือที่เป็นพยานหลักฐานของศาลเท่านั้น

สำหรับการเสนอความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษนั้น ระบบกฎหมาย Anglo - American กับระบบกฎหมายของทางภาคพื้นยุโรป คงให้ความสำคัญในรูปแบบความเห็นแตกต่างกันอยู่ กล่าวคือในระบบกฎหมาย Anglo - American นั้น โดยทั่วไปคู่ความจะเป็นผู้กล่าวอ้างและจัดหาผู้ชำนาญการพิเศษมาสู่กระบวนการพิจารณาเอง เว้นแต่ในบางกรณีศาลสูง (Supreme Court) จึงจะเป็นผู้กำหนดแต่งตั้งการเสนอความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษต่อศาลจึงมักเป็นการเบิกความด้วยวาจาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการเสนอความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรนั้น จัดเป็นข้อยกเว้นภายใต้กฎเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานทั่วไป ซึ่งต่างไปจากระบบกฎหมายภาคพื้นยุโรปซึ่งคู่ความจะกล่าวอ้างผู้ชำนาญการพิเศษจากบัญชีรายชื่อผู้ชำนาญการพิเศษที่ศาลได้แต่งตั้งไว้ โดยการเสนอความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษนั้นจะกระทำเป็นลายลักษณ์อักษรเสนอศาล แต่ในบางกรณีอาจให้ผู้ชำนาญการพิเศษเบิกความด้วยวาจาได้ เพื่อสนับสนุน

สนทนความเห็นและแสดงเหตุผลในการเสนอความเห็นนั้น⁷⁸

นอกจากนั้นแล้ว ในประเทศสหรัฐอเมริกาในการปฏิบัติทั่วไปซึ่งรัฐส่วน
มากยึดถือตาม ยังได้มีการแบ่งลักษณะการเบิกความของพยานผู้ชำนาญการพิเศษเป็น
2 ประเภทคือ⁷⁹

ก. พยานผู้ชำนาญการพิเศษที่ได้เห็นข้อเท็จจริงที่เป็นปัญหานั้นด้วยตนเอง เช่น แพทย์ที่ได้ตรวจร่างกายผู้เสียหาย เบิกความถึงความร้ายแรงของบาดแผลนั้น หรือผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับอุบัติเหตุรถยนต์ชนกันที่ไปดูสถานที่เกิดเหตุ การเบิกความของพยานประเภทนี้จะต้องเล่าถึงข้อเท็จจริง จากการตรวจพิสูจน์ แล้วจึงให้ความเห็นว่า จากข้อเท็จจริงทั้งหมดที่เห็นมาผู้ชำนาญการพิเศษมีความเห็นอย่างไร

ข. พยานผู้ชำนาญการพิเศษซึ่งไม่ได้พบเห็นข้อเท็จจริงในคดีมาก่อน พวกนี้จะเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ ในศาสตร์สาขาใด สาขาหนึ่ง ซึ่งคู่ความฝ่ายหนึ่งต้องการให้มาเบิกความเพื่อตอบคำถามบางข้อ โดยคู่ความฝ่ายนั้นจะตั้งคำถามสมมติ ซึ่งตรงกับข้อเท็จจริงในคดีเรื่องนั้นให้พยานตอบ หรืออาจให้พยานผู้ชำนาญการพิเศษเข้านั่งฟังการสืบพยานฝ่ายตน เพื่อจะได้รับทราบข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดี เมื่อเสร็จการสืบข้อเท็จจริงของพยานคนอื่น ๆ แล้ว ก็จะนำพยานผู้ชำนาญการพิเศษเข้าสืบ โดยคู่ความจะถามคำถามว่า ถ้าข้อเท็จจริงเกิดขึ้นดังที่ท่านได้ฟังมาในการพิจารณา คดีนี้ท่านจะมีความเห็นอย่างไร คำถามสมมติแบบนี้เรียกว่า Hypothetical Question ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญในการซักถามผู้ชำนาญการพิเศษประเภทนี้

⁷⁸The new encyclopedia Britannica, pp.160.

⁷⁹ เข็มชัย ชุตินวงศ์, "พยานผู้เชี่ยวชาญในสหรัฐอเมริกา," อักษรนิเทศ, หน้า 49-50.

2.5 การให้นำหนักคำพยานของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

หลักในการดำเนินคดีอาญานั้น ถือว่าเป็นหน้าที่ของศาล ที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงตลอดจนพยานหลักฐานในคดีต่าง ๆ จนกว่าจะได้ข้อยุติที่ชัดว่าจำเลยกระทำความผิดจริงจึงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ หรืออาจกล่าวได้ว่าคดีอาญานั้นถือหลักการตรวจสอบ (Untersuchungsgrundsatz) เป็นสำคัญ และการดำเนินคดีนั้นมิได้กระทำไปเพื่อให้มีการพิพากษาเท่านั้น แต่มุ่งไปที่ประโยชน์แห่งการบรรลุซึ่งความยุติธรรมเป็นหลัก^{๑๐} ดังนั้นศาลจึงต้องนำพยานหลักฐานต่าง ๆ ที่ได้รับฟังนั้นมาซึ่งน้ำหนักหักล้างให้ได้มาซึ่งข้อยุติอย่างชัดแจ้งว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้

สำหรับการให้นำหนักหรือการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นปกติเป็นดุลพินิจของศาลที่จะวินิจฉัยว่า พยานหลักฐานใดน่าเชื่อถือยิ่งไปกว่ากันโดยไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวที่จะกำหนดไว้ อย่างไรก็ตามศาลก็มิได้ใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจในการวินิจฉัย ศาลยังคงต้องอาศัยหลักวิชาการประกอบการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานอยู่บ้าง เช่น หลักวิชาจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ เป็นต้น แต่ก็มิได้หมายความว่าศาลผูกพันต้องใช้หลักวิชาการเหล่านี้มาประกอบการวินิจฉัยเสมอ ทั้งนี้ ศาลอาจพิจารณาเป็นพิเศษได้ หากคดีนั้นมีพฤติการณ์พิเศษเฉพาะคดีต่างหากออกไป

ในกรณีของผู้ชำนาญการพิเศษนั้นก็เช่นเดียวกับพยานทั่วไปที่ศาลยังคงไม่อาจวางหลักเกณฑ์การรับฟังอย่างตายตัวได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับพฤติการณ์แห่งคดีเป็นราย ๆ ไป นอกจากนั้นความสำคัญของผู้ชำนาญการพิเศษยังผันแปรไปแล้วแต่ประเภทของผู้ชำนาญการพิเศษนั้น ๆ บางกรณีพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษมีความจำเป็นมากในการตัดสินประเด็นสำคัญในคดี แต่บางกรณีนอกจากจะไม่จำเป็นแล้ว ยังทำให้

^{๑๐}M. N. Howard, "The neutral expert: a plausible threat to justice," *The criminal law review*, pp.99.

การยอมรับฟังหรือการให้นำหนักพยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้นส่งผลให้เกิดความสับสนในการตัดสินใจประเด็นสำคัญในคดีได้ แต่ยังสามารถรวบรวมเหตุผลที่ศาลใช้ประกอบในการให้นำหนักพยานผู้ชำนาญการพิเศษไว้ได้บ้างซึ่งเป็นเหตุผลอันสืบเนื่องมาจากคุณสมบัติและลักษณะของพยานผู้ชำนาญการพิเศษเอง ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางในการค้นหาหลักเกณฑ์การรับฟังพยานผู้ชำนาญการพิเศษต่อไปได้ ซึ่งในที่นี้จะแยกพิจารณาการใช้เหตุผลในการให้นำหนักพยานผู้ชำนาญการพิเศษใน 3 ทางด้วยกันคือ

1. เหตุผลที่ให้นำหนักเชื่อถือพยานผู้ชำนาญการพิเศษ
2. เหตุผลที่พยานผู้ชำนาญการพิเศษไม่นำหนักพอที่จะเชื่อถือได้
3. หลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานผู้

ชำนาญการพิเศษ

1. เหตุผลที่ให้นำหนักเชื่อถือพยานผู้ชำนาญการพิเศษ

1.1 ความเป็นกลาง หรือความไร้อคติของผู้ชำนาญการพิเศษ อันเป็นผลเนื่องจากการที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับคู่ความในคดีหรือมีส่วนได้เสียในคดี จึงน่าเชื่อว่าคำให้การเป็นพยานหรือความเห็นนั้น เป็นไปอย่างเที่ยงตรงปราศจากอคติใด ๆ

1.2 ความเป็นผู้มีความรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในศาสตร์บางสาขาสูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่ว ๆ ไป หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ผู้ชำนาญการพิเศษเป็นผู้ทรงคุณวุฒิสูงกว่าคนธรรมดา ดังนั้น ศาลจึงจำเป็นต้องรับฟังและให้ความเชื่อถือในระดับหนึ่ง เพราะมีฉะนั้นศาลและคู่ความย่อมไม่อาจเข้าใจประเด็นแห่งคดีที่เป็นปัญหาอยู่นอกเหนือความรู้ของศาลและคู่ความได้ ประกอบกับผู้ชำนาญการพิเศษมักเป็นผู้มีชื่อเสียงเกียรติยศในทางสังคม ซึ่งไม่มีเหตุผลที่จะประพฤติตนในทางเสื่อมเสีย

1.3 ความอิสระของผู้ชำนาญการพิเศษในการให้ความเห็นได้
อย่างกว้างขวาง ในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นที่เป็นปัญหาในคดี กล่าวคือ การที่ผู้
ชำนาญการพิเศษสามารถให้การเป็นพยานโดยที่ความเห็นเป็นลายลักษณ์อักษรได้นั้น
ทำให้ผู้ชำนาญการพิเศษมีเวลาเตรียมและทบทวนความรู้ความชำนาญ ประกอบ
การวิเคราะห์ข้อเท็จจริง ที่เป็นประเด็นปัญหาอย่างละเอียดรอบคอบยิ่งขึ้น และ
ครอบคลุมในทุกแง่มุม แม้จะมีบางข้อที่คู่ความไม่ประสงค์จะซักถามเพราะจะส่งผล
กระทบต่อคดีก็ตาม ทำให้ศาลได้รับทราบข้อความจริงอย่างครบถ้วน โดยที่คู่ความไม่
อาจใช้เทคนิคการถามความปิดบังศาลได้

1.4 กระบวนพิจารณาคดีอาญาเปิดกว้างสำหรับผู้ชำนาญการพิ
เศษมากกว่าพยานซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาทั่วไป กล่าวคือการเข้าสู่กระบวนการวิ
พิจารณาของผู้ชำนาญการพิเศษสามารถกระทำได้เกือบตลอดเวลา ก่อนที่ศาลจะพิพากษาซึ่ง
ต่างไปจากบุคคลทั่วไป ซึ่งโดยหลักแล้วจะต้องระบุล่วงหน้าก่อนเริ่มการพิจารณาสืบ
พยาน ความแตกต่างในข้อนี้ชี้ให้เห็นถึงน้ำหนักความเชื่อถือที่ศาลมีต่อพยานผู้ชำนาญ
การพิเศษว่าเป็นเสมือนผู้คลี่คลายปัญหาในประเด็นที่อยู่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจ
ของศาลและคู่ความ โดยมุ่งประสงค์ความถูกต้องมิใช่เป็นการเบิกความในความมุ่ง
หมายดังเช่นพยานบุคคลทั่วไป ซึ่งมุ่งที่ผลแพ้ชนะคดีเป็นสำคัญ

1.5 ผู้ชำนาญการพิเศษเป็นผู้ที่ศาลให้ความเชื่อถือสูงกว่าบุคคล
ธรรมดาโดยทั่วไป รวมทั้งความเชื่อถือในทางที่ศาลมีต่อผู้ชำนาญการพิเศษโดยตรง
อีกทางหนึ่ง ซึ่งเห็นได้จากการที่ศาลใช้บัญชีแต่งตั้งผู้ชำนาญการพิเศษของศาล หรือ
อาจกล่าวได้ว่าเป็นการที่ศาลกำหนดตัวพนักงานเพื่อกระทำการในเรื่องนี้เป็นการ
เฉพาะนั่นเอง

1.6 ผู้ชำนาญการพิเศษเป็นผู้ที่ผ่านการพิสูจน์ถึงความน่าเชื่อถือ
อย่างเข้มงวดแล้วก่อนที่ศาลจะรับคำให้การเป็นพยานของผู้ชำนาญการพิเศษมาพิ
พิจารณาให้นำหนักประกอบการวินิจฉัยของศาล ซึ่งการพิสูจน์ผู้ชำนาญการพิเศษนั้นได้

กระทำทั้งในขั้นตอนก่อนศาลรับเข้าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษ และขั้นตอนหลังจากศาลรับเข้าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษแล้ว ทั้งนี้ศึกษารายละเอียดได้จากหัวข้อ 2.4.2 เรื่อง การพิสูจน์ความชำนาญพิเศษในบทเดียวกันนี้

2. เหตุผลที่พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษไม่มีน้ำหนักพอที่จะเชื่อถือได้

2.1 ผู้ชำนาญการพิเศษมีอคติเอนเอียง ไม่เป็นกลางอย่างแท้จริง^๑ กล่าวคือ โดยข้อเท็จจริงแล้วผู้ชำนาญการพิเศษจะถูกกล่าวอ้างโดยคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าจะไม่กล่าวอ้างผู้ชำนาญการพิเศษที่อาจให้การเป็นพยานเป็นผลร้ายต่อคู่ความ ผู้กล่าวอ้างเอง หรือผู้ชำนาญการพิเศษนั้นอาจคิดวินิจฉัยเอง ก่อนที่จะทราบถึงประเด็นที่เป็นปัญหาในคดีว่า ผู้ที่กล่าวอ้างตนนั้นน่าจะเป็นผู้บริสุทธิ์ จึงทำให้เกิดมีอคติเอนเอียงได้ ในขณะที่ให้ความเห็นหรือให้การเป็นพยานในประเด็นที่เป็นปัญหานั้นต่อศาล

2.2 ผู้ชำนาญการพิเศษมิได้แสดงออก หรือปิดบังความรู้ หรือไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องให้การเป็นพยานบางส่วน^๒ ทั้งนี้อาจเป็นผลจากความไม่สุจริต หรือความมีอคติเอนเอียงของผู้ชำนาญการพิเศษ หรืออาจเป็นโดยลักษณะธรรมชาติ ซึ่งเป็นขีดจำกัดความสามารถของมนุษย์เอง ดังคำกล่าวที่ว่า "ไม่มีมนุษย์ผู้ใดที่จะรอบรู้สิ้นซึ่งศาสตร์ทั้งปวง (No man ever mastered all the knowledge on any of the sciences)" หรือ "ความรู้ของมนุษย์นั้นมีจำกัดและไม่สมบูรณ์ (Human knowledge is limited and imperfect)"

^๑B. W. Palmer, *Courtroom strategies*, pp.130-131.

^๒Avtar Singh, *Principles of the law of evidence*, pp. 199.

2.3 ข้อจำกัดความสามารถในการที่ผู้ชำนาญการพิเศษจะให้ปากคำอย่างอิสระในการค้นหาความจริงในศาล^{๘๓} กล่าวคือผู้ชำนาญการพิเศษอาจไม่มีโอกาสได้แสดงความเห็นที่แท้จริงที่ต้องการแสดงต่อศาลได้ เนื่องจากทนายของคู่ความอาจใช้เทคนิคการชักความ ไม่เปิดโอกาสให้ผู้ชำนาญการพิเศษได้แสดงความเห็นได้ หรืออาจชักถามโดยเพิกเฉย ละเลยต่อเรื่องที่เป็นประเด็นสำคัญ ทำให้ความเห็นของผู้ชำนาญการพิเศษลดความน่าเชื่อถือลงไป

2.4 ความเกลียดชังหรือมีอคติ ของผู้ชำนาญการพิเศษที่มีต่อกระบวนการวิธีพิจารณา^{๘๔} เช่น การที่ผู้ชำนาญการพิเศษจำนวนมากโดยเฉพาะแพทย์มักไม่เต็มใจที่จะไปให้การเป็นพยานต่อศาล ปัญหานี้จะทวีมากยิ่งขึ้นโดยเฉพาะเมื่อพยานผู้ชำนาญการพิเศษต้องเดินทางไปให้การเป็นพยานยังศาล ซึ่งอยู่ไกลจากภูมิลำเนาของตัว ประกอบกับเกณฑ์การให้ค่าตอบแทนพยานยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่ารายได้ปกติของผู้ชำนาญการพิเศษมาก รวมทั้งกรณีต้องประสบกับกระบวนการพิจารณาที่ล่าช้า ต้องไปศาลติดต่อกันหลายครั้ง เป็นต้น

2.5 ยังไม่มีมาตรฐานคุณภาพของความเป็นผู้ชำนาญการพิเศษที่ชัดเจนเพียงพอในปัจจุบัน โดยเฉพาะในกรณีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายต่างอ้างผู้ชำนาญการพิเศษเป็นพยานฝ่ายตน และผู้ชำนาญการพิเศษนั้นให้ความเห็นแตกต่างกัน ในกรณีเช่นนี้ ยากที่จะเอาหลักเกณฑ์ใดมาวินิจฉัยว่าผู้ชำนาญการพิเศษฝ่ายใดมีความรอบรู้ตลอดจนความน่าเชื่อถือยิ่งไปกว่ากัน

อย่างไรก็ตามนอกจากใช้เหตุผลประกอบการให้นำนักพยานในส่วนที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากคุณสมบัติและลักษณะเฉพาะ ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษดังกล่าว

^{๘๓}B. W. Palmer, Courtroom strategies, pp.135.

^{๘๔}M. J. Fox, Lawyer's concise guide to trial procedure, pp.3.

ไปแล้วนั้น ยังต้องพิจารณาประกอบกับหลักการรับฟังพยานบุคคลควบคู่ไปด้วย ซึ่งเป็น การประเมินค่า และชี้แจงน้ำหนักพยานบุคคล โดยอยู่บนหลักพื้นฐาน 2 ประการ คือ⁸⁵

ก. ความฉลาด (Intellect) หมายถึงความสามารถในการสังเกต และให้ข้อเท็จจริง ทางกายภาพ (physical facts) อันเป็นกระบวนการรับรู้ และเรียนรู้ของมนุษย์ ในการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอก ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ และรับรู้เพื่อนำมาใช้ในเรื่องความสามารถของพยานในการให้ข้อเท็จจริงในทาง กายภาพ สามารถแยกกระบวนการดังกล่าวได้ 3 ขั้นตอน คือ ความสามารถในการ รับรู้ (Perception) การจดจำ (memory) และการบรรยายถ่ายทอด (expression)

ข. ความจริงใจ (sincerity) ความจริงใจเป็นคุณสมบัติความน่าเชื่อถือ ถือ ของพยานในด้านนามธรรม กล่าวคือ ความตั้งใจของพยานที่จะเปิดเผยความให้ ตรงกับข้อเท็จจริงที่พยานรับรู้และจำมา และพยานเชื่อว่าสิ่งที่พยานเปิดเผยนั้นเป็น ความจริง จึงมีความหมายเช่นเดียวกับ " ความซื่อสัตย์ " (honesty) ดังปรากฏใน รูปแบบคำกล่าวปฏิญาณของ Oaths Act 1888 ความว่า "I A,B do solemnly sincerely and truly declare and affirm"

3. หลักเกณฑ์ในการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล ย่อม อาจกระทำโดยการที่ให้พยานเปิดเผยความภายใต้เงื่อนไขสำคัญ 3 ประการ คือ

⁸⁵ ธานินทร์ กรัยวิเชียร, ศาลกับพยานบุคคล (กรุงเทพฯ: นานอักษร การพิมพ์, 2521), หน้า 24-25. และ M. E. Morgan, "Hearsay dangers and the application of the hearsay concept," In Selected writings on the law of evidence and trial, William Thomas Fryer, ed. (Minn.: West Publishing, 1975), pp.765.

1. การสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ
2. การเบิกความต่อหน้าศาลและคู่ความฝ่ายตรงข้าม
3. การถามคำถามพยาน

1. การสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเบิกความ

การสาบานเป็นการกล่าวรับรองว่าจะเบิกความตามความจริง เป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยาน โดยเฉพาะในเรื่องความจริงใจของพยาน เป็นการสร้างพิธีการ หรือบรรยากาศซึ่งมีผลในทางจิตวิทยาต่อพยาน โน้มน้าวให้พยานมีความสำนึกในหน้าที่ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และกระบวนการยุติธรรมที่จะไม่เบิกความเท็จ แต่ปัจจุบันการสาบานที่จะมีผลต่อการพูดความจริงของพยาน โดยอ้างสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ผลน้อยลง เพราะความเชื่อของคนสมัยปัจจุบันต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลดน้อยลงไป^{๘๖} แต่เนื่องจากการสาบานหรือปฏิญาณนั้นเป็นการตรวจสอบความจริงใจของพยาน ดังนั้นค่าเบิกความของพยานที่กระทำไปโดยไม่ได้สาบาน หรือปฏิญาณจึงไม่น่าเชื่อถือ เพราะไม่ได้ผ่านการตรวจสอบนั่นเอง

2. การเบิกความต่อหน้าศาลและคู่ความฝ่ายตรงข้าม

การเบิกความในลักษณะนี้ นอกจากศาลและคู่ความจะได้รับทราบข้อเท็จจริงจากพยาน ซึ่งถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดแล้ว ยังสามารถสังเกตรับรู้เกี่ยวกับกิริยาของพยานด้วยว่าหลอกลวง หรือเสแสร้งหรือไม่ เช่นกิริยาท่าทางของพยานที่เบิกความเท็จย่อมมีอาการประหม่า ตื่นเต้น เป็นต้น อย่างไรก็ตามเกี่ยวกับเรื่องนี้

^{๘๖}J. C. Yuille ; M. A. King, and Dongall, D. M.,
Child victims and witness: the social science and legal
literatures, (Columbia: University of British Columbia, 1989)
, pp.33

Professor Paul Ekman แห่ง California ได้ทำการค้นคว้าวิจัยในกรณีของสหรัฐอเมริกาเป็นเวลากว่า 25 ปี และได้สรุปไว้ในหนังสือ Telling Lies (Berkley Books New York, 1986) ไว้ว่าการเบิกความของพยานส่วนใหญ่แล้วมิได้เป็นเช่นที่กล่าวไว้ข้างต้นแต่อย่างใด กล่าวคือการทำพยานมีอาการตื่นเต้นประหม่านั้น อาจเป็นเพราะบรรยากาศทางการในศาล จึงทำให้เกิดอาการปฏิกิริยาเช่นนั้น โดยที่มิได้เกิดจากการเบิกความเท็จ ในทางตรงข้ามพยานเท็จโดยมากจะมีการชักซ้อมก่อนเบิกความ อาการปฏิกิริยาจึงมั่นใจเหมือนกับกำลังเบิกความตามความจริงอยู่⁸⁷

ถึงกระนั้นก็ตามความจำเป็นในการที่พยานต้องเบิกความต่อหน้าศาล และคู่ความฝ่ายตรงข้ามยังคงมีความสำคัญอยู่ ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาคดีอาญาเป็นไปอย่างเปิดเผย ต่อหน้าคู่ความ และเป็นสิทธิของจำเลยในการที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานผู้กล่าวโทษเขา (Right to confront witness หรือ confrontation)

3. การถามค้าน

การถามค้านเป็นการถามอย่างหนึ่งในการสืบพยานบุคคลในศาลซึ่งอาจใช้คำถามลักษณะถามนำ หรือคำถามที่แนะนำทางให้พยานตอบตามความต้องการของผู้ถามเป็นคำถามที่พยานทราบว่าผู้ถามต้องการให้ตอบอย่างไร โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือ ทำลายน้ำหนักพยานของพยาน และถือเอาประโยชน์จากถ้อยคำของพยานนั้นให้เป็นประโยชน์กับฝ่ายที่ถามค้าน และถือว่าเป็นหลักการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานที่ดีที่สุด เพราะการถามค้านนั้นอาจใช้คำถามนำได้ ทำให้ผู้ถามสามารถสร้างความชัดเจนในประเด็นใดประเด็นหนึ่งเพื่อเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายถาม

⁸⁷Marcus Stone, "Instant lie detection ? Demeanous and credibility in criminal trials," The criminal law review (November, 1991), pp.824.

ดังนั้นในการให้นำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนอกจากจะคำนึงถึงเหตุผลอันเป็นคุณสมบัติ และลักษณะเฉพาะของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษแล้ว ยังต้องพิจารณาตรวจสอบให้เป็นไปตามหลักการรับฟังพยานบุคคลดังกล่าวข้างต้นนี้ด้วย จึงจะสามารถให้นำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้อย่างถูกต้อง สำหรับการให้นำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษเปรียบเทียบกับพยานบุคคลอื่นนั้น จะได้กล่าวต่อไปในหัวข้อที่ 2.6 ในส่วนที่ว่าด้วยผลกระทบจากการรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

2.6 ผลกระทบจากการรับฟังความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

จากการที่ศาลยอมรับฟังคำให้การของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนี้ ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกรรับฟังพยานหลักฐานชั้น 2 ประการด้วยกันคือ

2.6.1 ผลกระทบต่อการพัฒนาแนวความคิด ในเรื่องการพิสูจน์ความจริง

2.6.2 ผลกระทบต่อการรับฟังคำให้การของพยานบุคคลอื่น

2.6.1 ผลกระทบต่อการพัฒนาแนวความคิดในเรื่องการพิสูจน์ความจริง

ในปัจจุบันนี้มนุษย์ได้พัฒนาความรู้ในทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนความรู้ในด้านสาขาต่าง ๆ จนก้าวหน้าไปมาก เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคมมนุษย์ที่ทวีความซับซ้อนยิ่งขึ้น ระบบกฎหมายต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกันที่ได้มีการพัฒนาให้เหมาะสม และอำนวยความสะดวกได้อย่างถูกต้อง และเท่าทันกับสภาพสังคมที่พัฒนารุดหน้าไป อย่างไรก็ตามกฎหมายจะได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดมาจนมีกฎหมายบางลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นเครื่องมือของมนุษย์ในการชี้้นำหรือกำหนดแนวทางพัฒนาของสังคม แต่ก็คงมีกฎหมายอีกหลายลักษณะที่อยู่ในสถานะที่ก้าวตามสังคม หรือเป็นผลิตผลที่ตอบสนองความต้องการของสังคม มิได้เป็นการชี้นำสังคม กฎหมายลักษณะพยาน หรือกฎหมายเกี่ยวกับการพิสูจน์ความจริงก็เช่นเดียวกัน

ประกอบกับลักษณะของกฎหมายนั้นต้องมีความแน่นอนชัดเจน เปิดเผย การแก้ไขปรับปรุง ต้องผ่านกระบวนการที่สังคมยอมรับ กฎหมายจึงไม่อาจปรับเปลี่ยนได้รวดเร็ว เท่าทันกับความก้าวหน้าของสังคม โดยเฉพาะความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และ วิทยาการต่าง ๆ

ในขณะที่เกี่ยวกับที่ความก้าวหน้าทางสังคม วิทยาศาสตร์ และวิทยาการ ด้านต่าง ๆ รุดหน้าไปนั้น ความซับซ้อนในการประกอบอาชีพการรรมก็มากยิ่งขึ้นตามไป ด้วย ดังจะเห็นได้จากในปัจจุบันมีคดีในรูปแบบใหม่ ๆ ซึ่งไม่เคยปรากฏในอดีตเกิดขึ้น เช่น คดีประกอบอาชีพการรรมทางธุรกิจ คดีเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา เป็นต้น ซึ่ง คดีเหล่านี้ เป็นเรื่องที่พันวิสัยของศาลที่จะทำการศึกษาให้รู้เท่าทันได้ทั้งหมดในเวลาอัน สั้น ดังนั้นหากศาลยังคงอาศัยแต่เพียงความรู้ ความสามารถของศาลเองในการปฏิบัติหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมให้กับสังคมแล้ว ย่อมไม่อาจกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะนับวันคดีประเภทเหล่านี้ก็จะมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ จึงนับได้ว่าเป็นเรื่องที่อยู่ นอกเหนือความรู้ความเข้าใจของศาล

จึงเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ศาลจำต้องพึ่งพาคณะผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องราว ซึ่งอยู่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจของศาลนั้น มาช่วยเหลือศาล เพื่อให้เข้าใจเรื่องราวนั้น ๆ ได้ดีพอที่จะพิจารณาวินิจฉัยให้ความยุติธรรมได้ ซึ่ง ก็คือพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั่นเอง แต่ในส่วนของ การให้นำหนักและการวินิจฉัยนั้น ยังคงเป็นดุลพินิจของศาลแต่เพียงผู้เดียว และนับวันพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษก็ยิ่งจะทวีบทบาทมากยิ่งขึ้นดังที่ว่า "พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษได้รับการยอมรับอย่างดีที่สุด แต่มิใช่ในฐานะของข้อยกเว้นของกฎเกณฑ์ในเรื่องพยานความเห็นและพยานบอกเล่า แต่ได้รับการยอมรับเนื่องจากความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั่นเอง"^{๘๘}

^{๘๘}B. Robertson, and G. A. Vignaux, "Expert evidence: law practice and probability," Oxford Journal of Legal Studies, pp.392.

ดังนั้นผลกระทบต่อการพัฒนาแนวความคิดในเรื่องการพิสูจน์ความจริง อันเป็นผลจากการรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษก็คือ

1. ศาลยอมรับและให้ความสำคัญต่อวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และ วิทยาการ ต่าง ๆ ในการที่จะเข้ามามีบทบาทช่วยเหลือศาลพิสูจน์ความจริงมากขึ้น
2. ศาลให้การยอมรับความสำคัญของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษในบทบาทช่วยเหลือศาลพิสูจน์ความจริงมากขึ้น แม้ว่าพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษจะเป็นพยานที่ก่อให้เกิดขึ้นภายหลังเหตุการณ์อันเป็นประเด็นปัญหาแห่งคดีก็ตาม และมีแนวโน้มว่ากระบวนการพิจารณาที่ศาลจะนำมาใช้กับพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น จะได้สร้างขึ้นเป็นการเฉพาะให้เหมาะสมแตกต่างไปจากพยานหลักฐานธรรมดาแห่งข้อเท็จจริงทั่วไป

2.6.2 ผลกระทบต่อการรับฟังคำเบิกความของพยานบุคคลอื่นในกรณีที่มีความขัดแย้งกัน

จากการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น จะเห็นได้ว่าศาลได้มุ่งประโยชน์ไปที่ความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญพิเศษที่มีอยู่สูงกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป เป็นหลักสำคัญแล้วจากการรับฟังตลอดจนการให้น้ำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษในเรื่องที่เป็นประเด็นปัญหาในคดีต่าง ๆ พอจะวางแนวทางได้ว่า หากเป็นเรื่องที่พยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น ได้รับการยอมรับจากสาธารณะชนว่าเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่มีความน่าเชื่อถือว่าเป็นผู้ที่สามารถวินิจฉัยชี้ขาดในสาระสำคัญของเรื่องนั้นได้แล้ว โดยปกติศาลจะให้น้ำหนักในทางคล้อยตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น เว้นแต่จะมีพฤติการณ์พิเศษเป็นอย่างอื่น เช่น การยอมรับของสา

ชารณะชั้นในเรื่องความเห็นของแพทย์ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย เป็นต้น^{๘๐} ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือในบุคคลผู้เบิกความเป็นผู้ชำนาญการพิเศษ ความสมเหตุสมผลของการเบิกความ และความสอดคล้องต้องกันระหว่างคำเบิกความ กับพยานหลักฐานอื่น ๆ ที่สามารถรับฟังได้^{๘๑} ซึ่งจากการรับฟังพยานผู้ชำนาญการ พิเศษของศาลนี้ ได้ส่งผลกระทบต่อ การรับฟังพยานอื่นของศาล โดยทำการศึกษา ในลักษณะเปรียบเทียบได้ดังนี้คือ

1. ผลกระทบต่อ การรับฟังคำเบิกความของประจักษ์พยาน

ประจักษ์พยาน (Eyes-witness) หมายถึงพยานผู้รู้เห็นเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง เป็นพยานที่ดีที่สุดตามหลักการนำพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมาพิสูจน (Best evidence Rule) และในการเบิกความต่อศาลนั้น ประจักษ์พยานต้องกระทำ การสาบานตนว่าจะให้การแต่ความเป็นจริงตามที่ได้รู้เห็น และปรากฏตัวในศาล เพื่อให้การพิจารณาเป็นไปอย่างเปิดเผยให้จำเลยได้มีโอกาสเผชิญหน้าตามสิทธิที่จะ ได้เผชิญหน้ากับผู้กล่าวหา (Right to confront witness) ตลอดจนเปิดโอกาสให้จำเลยได้มีโอกาสทำการซักถามค้าน (Cross-examination) เพื่อหักล้าง และพิสูจนคำเบิกความได้ตามหลักเกณฑ์การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยาน ซึ่ง ในกรณีของผู้ชำนาญการพิเศษก็ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เดียวกันนี้ หากแต่ว่าความเห็น หรือคำเบิกความนั้นผู้ชำนาญการพิเศษได้จากการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงอันเป็นประเด็น ปัญหา โดยอาศัยความรู้ความชำนาญและประสบการณ์พิเศษของตนเป็นเครื่องมือ

^{๘๐}R. D. Mackay, and A. M. Colman, "Excluding expert evidence: a tale of ordinary folk and common experience." *The criminal law review* (November, 1991), pp.800.

^{๘๑}Marcus Stone, "Instant lie detection ? Demeanous and credibility in criminal trials," *The criminal law review* , pp.829.

โดยมิได้รู้เห็นเหตุการณ์โดยตรงดังเช่นประจักษ์พยาน แต่หลักวิชาความรู้ที่ใช้ในการวิเคราะห์ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้น ก็เป็นหลักเกณฑ์ที่สามารถตรวจสอบพิสูจน์ได้ถึงความถูกต้องแน่นอน

อย่างไรก็ตามทั้งประจักษ์พยาน และพยานผู้ชำนาญการพิเศษต่างก็มีข้อจำกัดหรือข้อบกพร่องอยู่ กล่าวคือประจักษ์พยานนั้น แม้จะเป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์โดยตรงด้วยตนเองก็ตาม แต่การเบิกความนั้นประจักษ์พยานจะต้องถ่ายทอดประสบการณ์การรับรู้ของตนออกมาอีกทอดหนึ่ง ซึ่งการเบิกความนั้นอาจเป็นเวลาห่างจากเวลาที่รู้เห็นเหตุการณ์ระยะหนึ่ง ดังนั้นการเบิกความจากความทรงจำจึงอาจบกพร่องหรือคลาดเคลื่อนได้ โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับการซักถามค้านจากจำเลยก็จะทำให้ข้อบกพร่องนี้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้น จนในบางกรณีศาลอาจไม่เชื่อถือเลยก็ได้แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ประจักษ์พยานได้รู้เห็นจริงก็ตาม สำหรับการเบิกความของพยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้น แม้ว่าจะใช้หลักเกณฑ์ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการมีความแน่นอนในการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงอันเป็นปัญหาก็ตาม แต่ผู้ชำนาญการพิเศษก็ได้เป็นผู้รู้เห็นเหตุการณ์ด้วยตนเอง จึงต้องอาศัยข้อเท็จจริงจากศาล หรือจากคู่ความมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์เพื่อเบิกความ ซึ่งข้อเท็จจริงที่ได้รับมาอีกทอดนี้อาจเป็นข้อเท็จจริงที่คลาดเคลื่อน ซึ่งส่งผลให้ค่าเบิกความของพยานผู้ชำนาญการพิเศษคลาดเคลื่อนไม่ถูกต้องได้

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการเบิกความระหว่างประจักษ์พยาน กับพยานผู้ชำนาญการพิเศษแล้วเป็นการยากที่จะวางหลักเกณฑ์ที่เฉพาะลงไปว่าพยานประเภทใดควรมีความน่าเชื่อถือยิ่งไปกว่ากัน จึงจำเป็นที่ศาลจะต้องพิจารณาถึงพยานหลักฐานที่มีความสำคัญรองลงไป เพื่อประกอบการพิจารณาซึ่งน้ำหนักพยานซึ่งทั้งนี้ต้องแล้วแต่พฤติการณ์แห่งคดีเป็นกรณีไป

2. ผลกระทบต่อการรับฟังคำเบิกความของพยานบอกเล่า

พยานบอกเล่า (Hearsay) ตามความหมายในระบบคอมมอนลอว์ หมายถึงข้อความที่อาจทำด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษรหรือการกระทำที่สื่อความหมายซึ่งทำขึ้นนอกศาลที่พิจารณาคดีนั้น และเสนอขึ้นมาเพื่อพิสูจน์ว่าเป็นความจริงตามข้อความที่เสนอ แต่ในที่นี้จะหมายถึงพยานบอกเล่าเฉพาะที่เป็นบุคคลเท่านั้น การรับฟังพยานบอกเล่านี้ จะทำให้ศาลได้รับทราบข้อเท็จจริงอย่างคลาดเคลื่อน โดยเฉพาะข้อเท็จจริงที่มีการบอกเล่าต่อ ๆ กันมาหลายทอด เพราะการที่พยานบอกเล่าจะกล่าวถึงข้อเท็จจริงใดโดยมิได้มีการเพิ่มเติม หรือตัดทอนข้อความเลยย่อมเป็นไปได้โดยยาก ประกอบกับการเบิกความของพยานบอกเล่านั้นโดยเนื้อแท้แล้วมิได้เป็นไปได้โดยหลักเกณฑ์การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานบุคคล* จึงมีเหตุผลหลักอยู่ 3 ประการด้วยกัน ที่ทำให้พยานบอกเล่าไม่ควรแก่การรับฟัง กล่าวคือ ประการแรก ผู้ที่บอกเล่าต่อพยานบอกเล่านั้นไม่ได้ทำการสาบานว่าจะกล่าวข้อความจริงดังเช่นพยานที่มาเบิกความต่อศาล ประการที่สอง คู่ความฝ่ายตรงข้ามไม่มีโอกาสซักถามค้าน (Cross-Examination) ผู้บอกเล่าเพื่อตรวจสอบในเรื่องการรับรู้ความทรงจำและถ่ายทอดข้อเท็จจริง และประการที่สาม คือผู้บอกเล่าไม่ได้มาปรากฏตัวต่อศาลทำให้ศาลไม่อาจสังเกตเห็นกิริยาท่าทางของผู้บอกเล่า ทำให้กระบวนการพิจารณาไม่อาจเป็นไปได้โดยเปิดเผยต่อหน้าคู่ความ ประกอบกับจำเลยไม่อาจที่จะมีโอกาสได้เผชิญหน้ากับพยานผู้กล่าวโทษเขา หรืออีกนัยหนึ่งคือขัดกับหลัก Confrontation นั้นเอง

สำหรับพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษนั้น เป็นผู้ที่มีอาศัยความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของตน วิเคราะห์ประเด็นปัญหาในคดีอย่างมีหลักเกณฑ์ และสามารถ

*ดูรายละเอียดในหัวข้อ 2.5 เรื่องการให้น้ำหนักคำพยานของพยานผู้เชี่ยวชาญพิเศษ

พิสูจน์ได้โดยอาศัยหลักเกณฑ์ในการวิเคราะห์นั้น จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์ ประกอบเหตุผลในทางหลักวิชาเสนอเป็นความเห็นค่าให้การต่อศาล ซึ่งในการมา เบิกความของผู้ชำนาญการพิเศษนั้น โดยปกติจะมาเบิกความด้วยตนเอง และ ให้การสาบานตนก่อนเบิกความ ตลอดจนเปิดโอกาสให้จำเลยสามารถซักถาม ค้านได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยาน

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะการเบิกความระหว่างพยานบอกเล่า กับพยานผู้ ชำนาญการพิเศษดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นได้ว่าพยานผู้ชำนาญการพิเศษมีความน่า เชื่อถือกว่า เพราะค่าให้การของพยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้นสามารถตรวจสอบและ พิสูจน์ได้มากกว่าพยานบอกเล่า ดังนั้นในกรณีที่ค่าให้การของพยานผู้ชำนาญการ พิเศษขัดแย้งกับค่าให้การของพยานบอกเล่าโดยทั่วไปแล้ว ค่าให้การของพยานผู้ ชำนาญการพิเศษจะมีความน่าเชื่อถือมากกว่า

